

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΠΙΝΔΟΣ – Β. ΗΠΕΙΡΟΣ – ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ (Ι. Γ. Κατσομήτρου) 257
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ (Ν. Π. Μαστρογιαννοπούλου) 267
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο Α΄ Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝ (Δ. Ν. Παπαθανασοπούλου) . 274
- Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ (Γ. Μαυρικάκη) 279
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέα Τύπου τής Χ.Ε.Ε.) 282
- «ΤΑΡΑΧΗ» (Μελπ. Ι. Ἀντωνοπούλου) 285
- ΕΙΧΕ ΠΛΗΡΩΘΕΙ ΚΑΛΑ (Διήγημα Γ. Δ. Κούβελα) 286

ΕΤΟΣ 56ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1993

ΑΡΙΘ. 545

ΔΡΧ. 100

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφόρησαν:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ
(Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Περιλαμβάνει τὴ βιογραφία
τοῦ ποιητοῦ καὶ μελετήματα γιὰ τὸ ἔργο του.

*

ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ

Γ' ἔκδοση.

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ

Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ.

*

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ

ΡΑΨΩΔΙΑ

Β' ἔκδοση
συμπληρωμένη καὶ διορθωμένη ἀπὸ τὸν ποιητή.

Ἐπίσης ἐκυκλοφόρησαν
δύο ἀκόμη Συλλογές τοῦ ἀειμνήστου ποιητοῦ
Στεφάνου Μπολέτση
μὲ τίτλο:

«ΡΑΨΩΔΙΑ» Β' (1947-1949)

«ΡΑΨΩΔΙΑ» Γ' (Κύπρος)

Δύο ποιητικὲς Συλλογές, πού συμπληρώνουν τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρύτση 14-105 61 ΑΘΗΝΑ-Τηλ. 32 21 283

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 56ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1993

Ἀριθ. 545

ΠΙΝΔΟΣ – Β. ΗΠΕΙΡΟΣ – ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ

I. Ὄταν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου φθάνομε στὴν μεγάλη μας Ἐθνικὴ Ἐπέτειο τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ὁ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλληνισμὸς στρέφει τὴν σκέψη του καὶ ζωντανεῦει στὴν μνήμη του, τὴν συγκλονιστικὴ ἐκείνη Ἐποποιΐα τοῦ 1940, ὅπου τὸ Ἔθνος σύσσωμο ἀγωνίστηκε ὑπὲρ Βωμῶν καὶ Ἐστιῶν καὶ κατετρόπωσε ἓνα σιδηρόφρακτο, ἀλλὰ καὶ θρασὺ εἰσβολέα. Ἔτσι, γράφτηκαν τότε σελίδες ἀνεπανάληπτου ἡρωισμοῦ, ποὺ πέρασαν στὴν σύγχρονη ἱστορία, σὰν μοναδικὸ φαινόμενο ἀντίστασης στὸν θριαμβεύοντα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη φασισμὸ-ναζισμὸ καὶ ἡ μικρὴ, μὰ ἐνδοξὴ Ἑλλάς ἀπετέλεσε τὸ κέντρο τοῦ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος.

Σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, μὴ καὶ οἱ συγκυρίες στὰ Βορειοανατολικά μας σύνορα θυμίζουν πολεμικοὺς ἀντιλάλους τοῦ παρελθόντος, εἶναι ἀνάγκη οἱ νεοέλληνες νὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὸν ὑπέροχο αὐτὸ σταθμὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ποὺ λέγεται Ἔπος τοῦ '40 καὶ νὰ ἀφουγκραστοῦμε τὸ μήνυμα ποὺ αὐτὸς ὁ σταθμὸς ἐκπέμπει. Ἔτσι θὰ μπορέσωμε νὰ κατανοήσωμε καὶ τὶς δύο ἄλλες παραμέτρους τῆς σημερινῆς ὁμιλίας ποὺ συνδέονται

ἄμεσα μὲ τὴν τρέχουσα Ἑλληνικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ πραγματικότητα.

II. Τὰ καθαυτὸ καὶ λεπτομερῆ ἱστορικὰ στοιχεῖα τῆς κρίσιμης ἐκείνης ἀναμέτρησης πάνω στὰ βουνὰ τῆς Πίνδου καὶ τῆς Ἀλβανίας, εἶναι λίγο – πολὺ γνωστὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν θ' ἀναφερθοῦμε σήμερα σ' αὐτὰ ἐκτενῶς. Ἄλλωστε καὶ σὲ παρόμοιες ἐκδηλώσεις τῶν διαφόρων Τομέων τοῦ Ἔργου ποὺ ὑπηρετοῦμε, ἔχουν ἀναλυθῆ τὰ ἐπιμέρους περιστατικὰ τῆς Ἐποποιΐας τοῦ '40.

Τὰ στοιχεῖα ὅμως ποὺ συνθέτουν τὴν μοναδικότητα ἐκείνου τοῦ ἀγῶνα, ἂν καὶ γνωστὰ στοὺς περισσότερους, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τονίζονται μὲ κάθε εὐκαιρία, γιὰ ἀποτελοῦν τὴν ἀνεξάντλητη δεξαμενὴ ἀνανεώσεως καὶ ἀναβαπτισμοῦ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ὁ ἱστορικὸς τους ρόλος παραμένει καὶ σήμερα καθοριστικὸς γιὰ τὴν ἐφεξῆς πορεία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ.

Ἔτσι, ἀναδιπλώνοντας τὶς πτυχὲς τῆς Ἐποποιΐας τοῦ 1940 – 41, ἐπισημαίνουμε:

1) Τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες πραγματοποιήθηκε.

2) Τοὺς συντελεστὲς τοῦ ὑπέροχου ἐκείνου ἀγῶνα.

3) Τις συνέπειες της θρυλικής εκείνης άναμετρήσεως με τις δυνάμεις του "Άξονα.

1. Οί συνθήκες πού επικρατούσαν τότε, στον εύρωπαϊκό χώρο ειδικωτερα, καθορίζονταν από τον αντίκτυπο της επιθέσεως της Γερμανίας κατά της Πολωνίας, την 1 Σεπτεμβρίου 1939, όποτε έχομε την άφετηρία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στον όποιο είσηλθαν οί Δυτικές Δυνάμεις με την κήρυξη του πολέμου έκ μέρους της Άγγλίας και της Γαλλίας κατά της Γερμανίας.

Τό τί έπακολούθησε κατόπιν είναι γνωστό.

Ή μαρτυρική Πολωνία ύποτάσσεται και διαμοιράζεται στους πρόσκαιρους συνεταίρους Χίτλερ και Στάλιν.

Σύντομα καταλαμβάνεται ή Νορβηγία και μέσα σ΄ ένα μήνα ύποκύπτουν στον γερμανικό «κεραυνοβόλο πόλεμο» τό Βέλγιο, ή Όλλανδία, ή Δανία, τό Λουξεμβούργο και ή Γαλλία.

Άπό πλευράς της φασιστικής Ίταλίας σημειώνουμε την έλλειψη της κατάλληλης προετοιμασίας της για την ταυτόχρονη επίθεσή της κατά της Έλλάδος, όπως προέτρεπε ό Χίτλερ τον Τσιάνο.

"Όμως ή κατάληψη της Άλβανίας από την Ίταλία, τον Αύγουστο του 1939, με 5 πλήρεις ιταλικές μεραρχίες πεζικού και 73 πυροβολαρχίες προοιώνιζαν τά μελλοντικά και ύπουλα σχέδια της φασιστικής Ίταλίας εις βάρος του άπαραβιάστου της Έλληνικής Γης.

Μέσα σ΄ αυτό τό κλίμα της ήττας ή της ήττοπαθείας των εύρωπαϊκών χωρών, βρέθηκε ή Πατρίδα μας τον Όκτώβριο του '40, μόνη και άπομονωμένη, να άντιμετωπίση την ώμη ύλική βία, πού έμφανιζόταν με την μορφή τόσων σιδηρόφρακτων μεραρχιών, όπως προαναφέραμε. Μόνος, ούσιαστικός σύμμαχος της ή Μεγ. Βρετανία, χωρίς όμως κάποια αξιόλογη ύλική βοήθεια. Ή

έσωτερική μας κατάσταση, μετά την τραγική περιπέτεια του 1922 και την συρρίκνωση του έμφυχου και άψυχου δυναμικού, δέν εύνοούσε ούτε κατά διάνοια την λήψη άποφάσεως για άντίσταση στον Ίταλό εισβολέα.

Παρ΄ όλα αυτά ή μικρή Έλλάς δέν κάμφθηκε στην πρόκληση ενός άκόμη άνισου άγώνα, αλλά με χαλύβδινη θέληση βρέθηκε στα βουνά της Πίνδου, στην Ήπειρο, την Δυτική Μακεδονία και στην συνέχεια μέσα στην Β. Ήπειρο. Έκει άποδείχθηκε ότι ή προάσπιση της Τιμής και της Έλευθερίας ενός Έθνους, αξίζει κάθε θυσία. Με την νίκη δέ πού άκολούθησε επιβεβαιώθηκε ή άδιάσπαστη έλληνικότητα της φυλής μας, πού από την έποχή του Μαραθώνα και των Θερμοπυλών οί όλίγοι ήρωές της κατισχύουν και κατατροπώνουν τους πολλούς βαρβάρους και άρνητές της Έλευθερίας.

2. Συντελεστές του Ήπους του '40, θα μπορούσαν να άναφερθούν πολλοί. Όμως, κύριος και άνεπανάληπτος συντελεστής είναι όλόκληρος ό Έλληνικός Λαός, πού ζούσε τότε στον Έλλαδικό χώρο και προσπαθούσε μέσα από μύριες δυσκολίες και κάτω από ένα διεθνές πολεμικό κλίμα, να κρατήσει την άνεξαρτησία του και να προοδεύση στα ειρηνικά του έργα. Αυτός ό Λαός, δέν ήταν «μυθικοί ήρωες» όπως συνηθίζουμε να άποκαλούμε αυτούς πού, άπεγνωσμένα, πολεμούν και νικούν. Ήταν ή έκφραση μυριάδων Έλλήνων, πού μέσα στις καρδιές τους κυριαρχούσαν τά ίδια ιδανικά: Έλευθερία, Τιμή, Πατρίδα, Θρησκεία, Οικογένεια. Αυτές οί παρακαταθήκες σφυρηλάτησαν και τότε μιάν άκαταμάχητη ένότητα και δυναμική συσπείρωση πού απέκρουσαν και έξευτέλισαν τον δόλιο και προκλητικό εισβολέα. Έτσι δικαιολογείται όλότελα ή έρμηνεία πού δίνεται στην πραγματοποίηση της Έποποιίας ότι δηλ. ό-

φείλεται «...στὸν ψυχικὸ συναγερμό, τὴν ἀλληλεγγύη, τὴν καθολικὴ ἐθελοντικὴ συμμετοχὴ στὴν κοινὴ προσπάθεια, ποὺ εἶναι αὐθόρμητος συντονισμὸς τῶν πνευματικῶν ιδιοτήτων τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς».

Αὐτὲς βέβαια οἱ ἀρετὲς βιώθηκαν πρῶτα, μὲ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου ἀπὸ τὰ στρατευμένα παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν συνέχεια ἀπὸ ὀλόκληρο τὸν ἄμαχο πληθυσμό, ποὺ βρισκόταν στὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά. Ἔτσι πῆρε σάρκα καὶ ὄστᾶ τὸ «OXI» ποὺ ἀπάντησε γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὁ τότε Κυβερνήτης του Ἰωάν. Μεταξᾶς, ὁ ὁποῖος «...εὐτύχησε νὰ διαγνώση καὶ νὰ ἐκφράση τὴν θέληση τοῦ Ἔθνους», ὅπως ἐπιγραμματικὰ ἀποφαίνεται ὁ ἐκλεκτὸς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων Ἕλληνας Τερζάκης.

Αὐτοῦ τοῦ Ἐνωμένου Λαοῦ παιδιὰ, ἦσαν οἱ πρωταγωνιστὲς τοῦ πολέμου, δηλ. τὸ στρατευμένο δυναμικὸ τοῦ Ἔθνους. Μεγάλοι καὶ μικροὶ ἠγήτορες τοῦ Στρατοῦ μας καὶ οἱ ἄπλοὶ στρατιῶτες ποὺ ὄλοι, στὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία τους στάθηκαν ἀντάξια στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἀποστολῆς τους.

Στὴν πορεία γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς νίκης καὶ τὴν διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος, ὁ Ἕλληνας φαντάρος δὲν ἦταν μόνος. Ἡ προσέγγιση ἑνὸς ἐχθροῦ καὶ ἡ ἐνδόμυχη ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἔκβαση τῆς συγκρούσεως ἦταν φυσικὸ νὰ θέτει σὲ δοκιμασία τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία.

Γι' αὐτὸ στὶς κρίσιμες ἐκεῖνες ὥρες ἀναθερμάνθηκε τὸ θρησκευτικὸ πιστεύω καὶ τοῦ Ἕλληνα μαχητῆ καὶ ὄλων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετόπισθεν.

Ἔτσι σ' αὐτὴν τὴν πορεία βρέθηκε συμπαραστάτης καὶ ὁδηγός, ἡ Θεία Δύναμις ποὺ ἐμψυχώνει ἐκείνους ποὺ πιστεύουν ὅτι «...ἐν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν δύναμιν καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν...» κατὰ τὸν Ψαλμωδόν.

Κλείνοντας τὴν θεώρηση τῶν συντελεστῶν τοῦ 1940, θὰ εἴμασταν ἐλλειπεῖς ἂν δὲν ὑπογραμμίζαμε τὴν ἐξίσου ἀποφασιστικὴ συμμετοχὴ στὸν ἀγῶνα ἐκεῖνο τῆς Ἑλληνίδας Γυναίκας τοῦ '40. Ἡ Ἡπειρώτισσα τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀναμετρήσεως μὲ τὸν ἐχθρὸ στὶς δύσβατες ὄρεινὲς πλαγιές, ἡ ἀγρότισσα τῶν χωριῶν σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ γυναίκα τῶν ἀστικῶν κέντρων, ὄλες, κάθε μία ἀπὸ τὴν θέση της, ἔδωσαν ἐπάξια τὸ «παρών» στὶς δυσκόλες ἐκεῖνες ὥρες, συναγωνιζόμενες μὲ τὸ ἀνδρικό δυναμικὸ ποὺ βρισκόταν στὴν φωτιὰ τῆς μάχης.

3. Ἀφοῦ εἶδαμε μέχρις ἐδῶ τίς συνθήκες καὶ τοὺς συντελεστὲς τοῦ Ἔπους τοῦ '40, εἶναι καιρὸς νὰ σταθοῦμε μὲ κάθε δυνατὴ συντομία καὶ στὶς συνέπειες αὐτῆς τῆς ἀπαράμιλλης Ἑλληνικῆς παρουσίας στὴν νεώτερη εὐρωπαϊκὴ ἱστορία. Εἶναι συνέπειες τόσο γιὰ τὸ Ἔθνος μας ὅσο καὶ γιὰ τίς παγκόσμιες ἀνακατατάξεις μετὰ τὸν φοβερὸ Β' Παγκόσμιον Πόλεμο.

Ἐπισημαίνουμε πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὴν ἐξάμνη πολεμικὴ ἀντίσταση τοῦ στρατοῦ μας καὶ τὴν νικηφόρο προέλαση μέσα στὴν Ἀλβανία, ἀνατράπηκαν τὰ σχέδια τοῦ Ἄξονα καὶ ἰδίως τῆς Γερμανίας γιὰ κυριαρχία στὴν Μεσόγειο καὶ κατάκτηση τῆς Ρωσσίας. «Ἄν ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυπτεν ἡ Ἀγγλία θὰ ἔχανε ὀλόκληρον τὴν Μ. Ἀνατολήν, πιθανῶς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν πόλεμον...», ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων ὁ Ὑπουργὸς Ἐμπορ. Ναυτιλίας τῆς Μ. Βρετανίας Φίλιπ Νόελ Μπαίερ τὸ 1942. Μὲ τὴν νικηφόρο ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων, ἡ Εὐρώπη ἀνέπνευσε καὶ οἱ ἐλπίδες γιὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς Ἐλευθερίας ἀναθερμάνθηκαν.

Ἀξίζει νὰ θυμηθοῦμε ἐδῶ τοὺς μεγαλειώδεις ὕμνους γιὰ τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ ἐξέχοντες ἄγγλους πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἄλ-

λά και τὰ εὐμενῆ σχόλια καὶ αὐτοῦ τοῦ Κρατικοῦ Ραδιοσταθμοῦ τῆς Μόσχας.

Ἄλλη συνέπεια, σοβαρώτατη γιὰ τὴν πορεία τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, ἦταν ὁ παραμερισμὸς τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ σφυρηλάτηση μιᾶς ἀδιάσπαστης ἐνότητας ποὺ λειτούργησε ὑποδειγματικὰ στὴν συνειδητοποίηση καὶ τὴν ἀπόκρουση τῆς εἰσβολῆς, καθὼς καὶ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου. Τέλος, σὰν μιὰ ἄλλη συνέπεια τοῦ Ἔπους, μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε τὴν ἐξύψωση τῆς διεθνoῦς θέσεως τῆς Πατρίδας μας καὶ τὴν τοποθέτησή της στὴν πρωτοπορία τῶν λαῶν ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη καὶ θυσιάζονται ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν.

Κλείνοντας τὴν ἀναφορά μας στὴν Χρυσὴ Σελίδα τῆς Ἱστορίας μας ποὺ λέγεται «ΠΙΝΔΟΣ - 1940», εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφερθοῦμε στοὺς δημιουργοὺς τοῦ λόγου καὶ τοῦ χρωστήρα, ποὺ μὲ τὰ καλλιτεχνικά τους τάλαντα ἀξιοποίησαν τὰ ἐπὶ μέρους χαρακτηριστικὰ τῆς Ἐποποιίας. Κορυφαία θέση σ' αὐτοὺς κατέχει ὁ Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης, ὁ καταξιωμένος ποιητὴς, ὁ ὁποῖος ἐτίμησε παγκόσμια τὴν Ἑλλάδα καὶ ποὺ μὲ τοὺς ὑπέροχους στίχους τοῦ «Ἄξιον Ἔστί» ὕμνησε τὸ θαῦμα τῆς Πίνδου.

Ξεχωρίζουμε ἐπίσης τὸν ἀλησμόνητο ποιητὴ μας Στέφανο Μπολέτσι, ποὺ ἐφέτος τὸν Αὐγουστο ἐκλείσαν 20 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία του, καὶ θυμίζουμε τὴν σχετικὴ «Ραψωδία» του μὲ τὸν ρωμαλέο καὶ δοξαστικὸ στίχο τοῦ ποιήματος «Βροντοῦν τῆς Πίνδου οἱ κορφές».

III. Ὅταν ἡ μνήμη τοῦ '40 ζωντανεύει ἐκείνη τὴν ἥρωικὴ ἐποχὴ καὶ προκαλεῖ τὴν ἀναβάπτιση τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας στὰ ὄσια καὶ τὰ ἱερά τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνων τους, τότε ἀναπόφευκτα ἐκεῖνα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ ὀλόκληρο τὸ εἶναι μας, μᾶς ὀδη-

γοῦν καὶ στὴν ἥρωικὴ, μὰ, δυστυχῶς ἀκόμη, ἀλύτρωτη περιοχὴ ἐνὸς ἀμιγoῦς Ἑλληνισμοῦ, ποὺ εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς Βορείου Ἡπείρου. Γεωγραφικὸς χώρος, κοιτίδα ἀναμφισβήτητου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, ποὺ οἱ διεθνεῖς δολοποκίες καὶ οἱ κατὰ καιροὺς διπλωματικὲς ἀνεπιτιμότητες, ἀπέκοψαν βίαια ἀπὸ τὸν ἑλλαδικὸ κορμό, ὥστε σήμερα ἀκόμη νὰ βιώνουμε τὶς βασιανιστικὲς καὶ τραγικὲς ἐμπειρίες χιλιάδων ἀδελφῶν μας, ποὺ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ἔχουν διατηρήσει στὶς καρδιές τους ἑλληνισμὸ καὶ ὀρθοδοξία, ποὺ δύσκολα ὁμως μποροῦν νὰ βιώσουν.

Χρειαζεται, λοιπόν, σήμερα, νὰ ξανακοιτάξουμε, μ' ἓνα βλέμμα πιὸ καθαρὸ καὶ πιὸ κοντινὸ, αὐτὸ τὸ πρᾶγματι φλέγον καὶ καιρῖο ζήτημα τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνα καὶ τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας.

1. Ἡ Ἡπειρος ἱστορικῶς καὶ γεωγραφικῶς ἦταν ἀνέκαθεν μιὰ καὶ ἀδιαίρετος. Τὰ σύνορά της ἀρχίζαν ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, (Πρέβεζα) καὶ ἐτελείωναν εἰς τὸν Γενοῦσον ποταμόν. Ἐκεῖ ἐγεννήθη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἀνδρώθηκεν ἡ Ἑλλάς. Ὁ Πτολεμαῖος λέγει: «Ἀρχέγονος Ἑλλάς Ἡπειρος». Καὶ αὐτῆς τῆς ἐνιαίας καὶ ἀδιαίρετου Ἡπείρου, ἀναπόσπαστον μέρος εἶναι ἡ ὀνομαζομένη ἀπὸ τὸ 1913, Βόρειος Ἡπειρος. Στὸν χῶρο αὐτό, πολὺ πρὸ Χριστοῦ ὑπῆρχεν ἀκραϊνῆς Ἑλληνισμὸς, μὲ πόλεις ὀνομαστὲς καὶ ἐκδηλώσεις θρησκευτικὲς, οἰκογενειακὲς καὶ ἐθνικὲς, ὁμοιες πρὸς αὐτὲς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Περὶ αὐτῶν ὀμιλοῦν πάμπολλα ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ τὸ σχετικὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο ἀρχαιολόγων, γλωσσολόγων, ἱστορικῶν, θρησκευολόγων κ.λ.π. Μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ» (Ρωμ. ιε' 19) ὁ ἐκεῖ ἑλληνικὸς λαὸς προσῆλθε στὴν θρησκείαν τοῦ

Ναζωραίου και ή όλη περιοχή σύντομα άνεδείχθη σε ένα από τὰ ισχυρότερα και άκμαιότερα κέντρα της χριστιανικής Έλλάδος. Κατά την διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ή παρουσία και ή μαρτυρία του Όρθοδόξου Βορειοηπειρωτικού Έλληνισμού υπήρξε άδιάλειπτος και ζωηρή, όπως πιστοποιείται από τις εκεί όνομαστές Μητροπόλεις και Έπισκοπές, τους πανάρχαιους Βυζαντινούς ναούς, που τὸ καθεστὼς του Χότζα είχε μετατρέψει σε άποθήκες, καταστήματα ή μουσεΐα και γενικά από πολλά ιστορικά εύρηματα.

2. Μὲ την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως και την κατάλυση της βυζαντινής αυτοκρατορίας όλόκληρη ή Ήπειρος ύποδουλώθηκε στις ισλαμικές όρδες. Τότε τὰ δεινὰ της Τουρκοκρατίας τὰ έδοκίμασε περισσότερο ή Β. Ήπειρος, όπου ό όρθόδοξος Έλληνισμός άντιμετώπισε τὸν φοβερό κίνδυνο του έξιςλαμισμού, ιδίως από τὸν 18ον αΐωνα και μετά. Όμως, μακρὰ σειρά ήρώων και μαρτύρων με έπικεφαλής τὸν πατρο-Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλό, τὸν μετέπειτα Άγιο, άνέκοψαν τὸ ρεύμα του έξιςλαμισμού και έδωσαν πνοή Χριστιανικής Όρθοδοξίας στὸ δοῦλο γένος.

Παράλληλα, έδόθηκε σοβαρὴ ώθηση εΐς τὰ Έλληνικά Γράμματα και τὰ όνομαστὰ σχολεΐα της Μοσχοπόλεως, του Άργυροκάστρου, της Κορυτσᾶς και άλλων πόλεων, άπετέλεσαν φυτώρια άναπτύξεως και διατηρήσεως του Έλληνορθόδοξου φρονήματος. Για όλα αυτά έχουμε μιὰ πλήρη έξιςτόρηση από τὸ έξαιρετικό βιβλίο του Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως και Κονίτσης κ. Σεβαστιανου «*Η Έσταυρωμένη Βόρειος Ήπειρος*» όπου και αξιόλογη βιβλιογραφία.

Εΐναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι της άπελευθερώσεως της Β. Ήπειρου τὸ 1912-13, λειτουργούσαν εκεί 350 Έλληνικά Σχολεΐα, με 22.595 μαθητές, ό-

ταν στις άλλες περιοχές της Βαλκανικής επικρατούσε τὸ σκότος της άμαθείας.

Ή έλληνικότητα της Β. Ήπειρου άποδεικνύεται περίτρανα και από την ύπαρξη πολλών μεγάλων ευεργετῶν του Έθνους, οί όποιοι ξεκίνησαν την ζωή τους από τὰ μικρὰ ή μεγαλύτερα χωριά της Έλληνικής αυτής έσχατιάς. Γεώργιος και Σίμων Σίνας, από την Μοσχόπολη, Ευάγγελος Ζάππας από τὸ Λάμποβο, Άπόστολος Άρσάκης από την Χοταχόβα και τόσοι άλλοι, εΐναι όνομαστὰ τέκνα της Β. Ήπειρου που έστήριξαν τὸν Έλληνισμό και την Όρθοδοξία σε καιρούς χαλεπούς.

3. Όμως, ενώ κατά την ζοφερή περίοδο της τουρκοκρατίας ό Έλληνισμός και ή Όρθοδοξία διατηρήθηκαν άλώβητα στὸν χώρο της Β. Ήπειρου, σήμερα, στὸ τέλος του 20ου αΐωνος, κινδυνεύουν νὰ έξαφανισθούν.

Άς δοῦμε, λοιπόν, τὸ πρόβλημα πιὸ κοντά: Τὸ 1913 τὰ Έλληνικά στρατεύματα άπελευθέρωσαν την Ήπειρο με τὰ Ίωάννινα και στην συνέχεια την Β. Ήπειρο. Όρισμένες, μάλιστα, πόλεις και περιοχές, άνάπνευσαν γρηγορότερα τὸν άέρα της έλευθερίας. Έτσι στις 5 Νοεμβρίου 1912 ό όπλαρχηγός Σπυρομίλιος, ύψωσε την έλληνική σημαΐα στην πατρίδα του Χειμάρρα. Στις 7 Δεκεμβρίου 1912 άπελευθερώθηκε ή Κορυτσά από τὸν ήρωικό Δαγκλή και στις 21 Φεβρουαρίου 1913 μαζί με τὰ Ίωάννινα, έλευθερωνόταν και τὸ Άργυρόκαστρο. Ένα όνειρο 400 έτῶν γινόταν πραγματικότητας και όλοι οί Ήπειρώτες από τὰ παράλια του Άμβρακικού, του Βουθρωτου και της Χειμάρρας μέχρι τὰ όρεινὰ συγκροτήματα του Τεπελενίου, της Κορυτσᾶς και της Έρσέκας, πανηγύριζαν με ένθουσιασμό την άπόκτηση της έλευθερίας τους, με την άποτίναξη του τουρκικού ζυγού.

Δυστυχώς, ό έθνικός πανηγυρισμός

δέν κράτησε γιά πολύ, διότι διεπράχθη τότε ένα φοβερόν εγκλημα, τὸ ὁποῖο δυστυχῶς, συνεχίζεται καί σήμερα. Οἱ τότε Μεγάλες Δυνάμεις (Ἀγγλία, Ρωσία, Γαλλία, Γερμανία, Αὐστρία καί Ἰταλία), κάτω ἀπὸ τίς μηχανορραφίες τῆς Ἰταλίας καί τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἴδρυσαν τὸ ἀνύπαρκτο μέχρι τότε κράτος τῆς Ἀλβανίας, μετὴν βιαία προσάρτηση εἰς αὐτὸ τοῦ βορείου τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἠπείρου, δυνάμει τοῦ ἐπαισχύντου Πρωτοκόλλου τῆς Φλωρεντίας στίς 17 Δεκεμβρίου 1913.

Μετὸν τρόπο αὐτὸ ὁ Β/Η Ἑλληνισμὸς παρεδόθη σὲ νέο καθεστῶς δουλείας, χειρότερο τοῦ προηγουμένου, ἀφοῦ μάλιστα ὑποχρεώθηκε ἡ Ἑλλάς νὰ ἀποσύρῃ τὸν ἐλευθερωτὴ Ἑλληνικὸ Στρατό, μετ' ἀποτελεσμα ὁ ἐκεῖ δοκιμαζόμενος Ἑλληνισμὸς νὰ ἐγκαταλειφθῇ στὴν βαρβαρότητα τῶν τουρκαλβανῶν.

4. Στὴν συνέχεια καί κάτω ἀπὸ τὰ ἀπελευθερωτικὰ κηρύγματα τῶν Ἱεραρχῶν τους οἱ Βορειοηπειρῶτες, συνήλθαν στὴν Πανηπειρωτικὴ Συνέλευση τοῦ Ἀργυροκάστρου, στίς ἀρχές Φεβρουαρίου τοῦ 1914 καί διακήρυξαν «*Ἡ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι ἢ νὰ πεθάνουν μὴ χρις ἑνός*». Πράγματι στίς 17 Φεβρουαρίου 1914 ἀνακηρύσσεται ἡ αὐτονομία τῆς Β. Ἠπείρου μετὸν γενναῖο Γεώργιο Χρ. Ζωγράφο καί ὄλοι οἱ Ἠπειρῶτες, καθὼς καί Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, νέοι καί νέες, σπεύδουν νὰ πλαισιώσουν τὸ ἔργο τῆς Αὐτονομίου Κυβερνήσεως, ποῦ σχηματίσθηκε γιὰ τὸν συντονισμό τοῦ ἀγῶνα. Μέσα σ' ἕνα τρίμηνο οἱ ἄλβανικὲς δυνάμεις ἐνικήθηκαν καί ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὰ ἐδάφη τῆς Β. Ἠπείρου. Οἱ Ἀλβανοὶ ἀναγκάζονται νὰ ζητήσουν ἀνακωχὴ καί ἔτσι στίς 17 Μαΐου 1914 ὑπογράφεται τὸ Πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας, μετὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζεται ἡ Ἑλληνικότητα καί ἡ Αὐτονομία τῆς Β. Ἠπείρου καί παραχωροῦνται: α) Τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, β) Διδα-

σκαλία καί χρησιμοποίησις ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καί γ) Ἑκκλησιαστικὴ καί ἐκπαιδευτικὴ ἐλευθερία.

Μετὴν ἐν τῷ μεταξύ ἐναρξῆ τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου καί τοῦ ἐμφυλίου μέσα στὴν Ἀλβανία, οἱ Μεγάλες Δυνάμεις ἔδωσαν ἐντολὴ στὴν Ἑλλάδα νὰ ἀνακαταλάβῃ στρατιωτικῶς τὴν Β. Ἠπειρο καί ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν. Ἔτσι τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα ἐπανῆλθαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 στὴν Β. Ἠπειρο καί παρέμειναν ἐκεῖ μέχρι τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1916.

5. Δυστυχῶς καί πάλιν ἡ χαρὰ τῆς ἐλευθερίας στὴν Β. Ἠπειρο, ὑπῆρξε πρόσκαιρη. Οἱ μηχανορραφίες τῆς Ἰταλίας, ὁ ἐπάρατος διχασμὸς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, σὲ συνδυασμὸ μετὴν ἐπεληθοῦσα Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ, ὠδήγησαν τὴν Β. Ἠπειρο, ἐκ νέου στὸν ἄλβανικὸ ζυγὸ, σὲ ἐφαρμογὴ ὧσων ἀποφασίσθηκαν ἀπὸ τὴν πρεσβευτικὴ Διάσκεψιν τῶν Παρισίων τοῦ 1921. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Β/Η ἀγῶνας συνεχίσθηκε σὲ ὅλα τὰ μέτωπα, μέχρι καί τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον τῆς Χάγης τὸ 1935 τὸ ὁποῖο ἐδικαίωσε τὴν Βόρειον Ἠπειρο, μετ' παράλληλο δῆλωσιν τῆς Ἀλβανίας ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σεβασθῇ τὰ δικαιώματα τῶν Β.Ἠπειρωτῶν.

Στὴν συνέχεια, μετὴν ἐκρηξῆ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου τοῦ '40, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ὅπως ἀναφερθῆκαμε καί στὸ πρῶτον μέρος τοῦ παρόντος, περνῶντας στὴν ἀντεπίθεσιν, ἀπώθησε καί κατατρόπωσε τὸν ἰταλὸ εἰσβολέα, πέρα ἀπὸ τὴν Β. Ἠπειρο, στὸ βάθος τῆς Ἀλβανίας, ἐλευθερώνοντας γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τίς Ἑλληνικὲς Περιοχὰς τῆς Β. Ἠπείρου, ποῦ πανηγύρισαν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ δῶρον τῆς ποθητῆς ἐλευθερίας.

Ἀποτέλεσμα τῶν νικηφόρων ἐκείνων προελάσεων στὰ Β.Ἠπειρωτικὰ

βουνά και τις πόλεις με το άκμαίο ελληνικό φρόνημα, υπήρξε η κοινή ομολογία των συμμάχων μας για τα δικαιώματα, που με την λήξη του πολέμου, θα εξασφάλιζε ή ήρωική Έλλάς.

Παρ' όλα αυτά, μέχρι σήμερα, οι υποσχέσεις των Συμμάχων, αποδείχθηκαν κίβδηλοι και το δράμα των Β/Ηπειρωτών συνεχίζεται άμειωτο.

6. Την ασυγχώρητη αδικία εις βάρος της Ελλάδος και της Β. Ήπειρου ουδεμία Έλληνική Κυβέρνησις από το 1942 και μετά την αποδέχθηκε. Την περίοδο του 1945 - 47, όλοι οι άρχηγοί των ελληνικών πολιτικών κομμάτων Πλαστήρας, Σοφούλης, Σβώλος, Γονατάς, Μυλωνάς, Γ. Παπανδρέου, Ζέρβας, Μάξιμος, είχαν θέσει στην Βουλή το θέμα ένσωματώσεως της Β.Ήπειρου εις την Ελλάδα και το 1946 ή χώρα μας προσέφυγε τόσο στο Συμβούλιο των Ύπουργών Έξωτερικών των 4 Μεγ. Δυνάμεων (Άμερικής, Ρωσίας, Άγγλίας και Γαλλίας) όσον και στην Διάσκεψη των 21 έθνών.

"Όμως, παρά την ευνοϊκή θέση, που έλαβαν οι τότε Μεγάλοι, δέν έπετεύχθη και ή δικαία λύση, λόγω της αντιδράσεως του Σοβιετικού Συνασπισμού και κυρίως του Ύπουργού Έξωτερικών της Ρωσίας Μολότωφ, ό όποιος έπέτυχε τότε, την παραπομπή του θέματος στο Συμβούλιο των Ύπουργών των Έξωτερικών, όπου μέχρι σήμερα παραμένει έκκρεμες το όλον θέμα. Άπό πλευράς Έλληνικού Κράτους το ζήτημα συζητήθηκε στην Βουλή το έτος 1960. Είναι δέ χαρακτηριστικό το απόσπασμα της όμιλίας του Γ. Παπανδρέου, κατά την συνεδρίασιν της 12-6-1960: «Έκείνο πάντως, το όποιον όφείλουν αι Έλληνικαι Κυβερνήσεις να γνωρίζουν είναι, ότι το Β/Ήπειρωτικόν θέμα ύφίσταται. Και εκείνο το όποιον απαγορεύεται εις τον αιώνα είναι ή άπάρνησις του ιερού αιτήματος. Η διεκδίκησή μας διά την

Β. Ήπειρον είναι ιερά και άπαραύραπτος».

7. Έκτοτε και κάτω από το σκληρό καθεστώς του Χότζα και του Άλία, τα δεινά των αδελφών μας στην Β. Ήπειρο συνεχίσθηκαν με άμειωτη ένταση και σκληρότητα. Άπό το 1967 ή θρησκεία έτέθη έκτος νόμου. Οί 400.000 άδελφοί μας αναγκάζονται να ζούν χωρίς Χριστόν και Έκκλησίαν. Οί Ί. Ναοί όλοι ή κατεδαφίστηκαν ή έγιναν στάβλοι, αποθήκες, κινηματογράφοι κ.λ.π. "Όλοι οι ιερείς αποσηματίσθηκαν, έβασανίσθηκαν, έξοντώθηκαν. Άπαγορεύθηκε όχι μόνο ή δημοσία λατρεία, αλλά και αυτή μέσα στο άνύπαρκτο οικογενειακό άσυλο, λόγω των συνεχών έλέγχων της αίμοσταγούς άστυνομικής άσφαλείας, της "Sigurimi".

Με την πτώση των καθεστώτων του ύπαρκτου σοσιαλισμού και το άνοιγμα των συνόρων των χωρών του τέως ανατολικού μπλόκ, ή Άλβανία αναγκάστηκε έκ των πραγμάτων να αλλάξει τακτική και να ένταχθ ή με τρόπους έκδημοκρατισμού του καθεστώτος στην διεθνή κοινότητα. "Όμως, τα τελευταία πρό μηνών γεγονότα, της άπελάσεως του Άρχιμ. Μαϊδόνη και της επιθέσεως κατά των Έλλήνων του Άργυροκάστρου και άλλων άμιγώς, σχεδόν, ελληνικών περιοχών της Β. Ήπειρου, καθώς και ή πρό ήμερών απαγόρευση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε τέσσερες ελληνόφωνες πόλεις της νότιας Άλβανίας, αποδεικνύουν ότι τα περι έκδημοκρατισμού του καθεστώτος και προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, ακούγονται μόνο σαν λόγια, που άπλως άποκοιμίζουν τους εκεί αδελφούς μας και την κοινή γνώμη. Άντίθετα οι πράξεις της εκεί κυβερνήσεως επιβεβαιώνουν παλαιές μεθόδους και τακτικές εις βάρος της ελληνικής, κυρίως, όρθόδοξης μειονότητας.

8. Να λοιπόν, το Β/Ήπειρωτικόν ζή-

τημα εξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ εὐρίσκειται σὲ ἐκκρεμότητα καὶ πολλὲς ἀγῶνας θὰ ἀπαιτηθῆ ἀκόμη γιὰ τὴν λύση τῶν προβλημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Β. Ἠπείρου, ὁ ὁποῖος καὶ σήμερα χεϊμάζεται. Στὴν πορεία αὐτῆ, σημαντικὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ προσφορὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου μὲ τὶς σταθερὲς πολιτικὲς ἐπιλογὲς στὰ διεθνῆ κέντρα ἀποφάσεων. Ἰδιαίτερη ὁμως βαρύτητα πρέπει νὰ δοθῆ στὴν παντοειδῆ στήριξη τῆς ἐκεῖ Ἀυτοκέφαλης Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ἤδη, μέσα ἀπὸ μύριες δυσκολίες, ἐπιτελεῖ κυριολεκτικὰ θαύματα, στὸν τομέα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ Μηνύματος, σ' ὀλόκληρο τὸν χῶρο τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας.

IV. Μὲ ὅσα εἰπώθηκαν ἕως τώρα, προσπαθήσαμε νὰ ἐπαναφέρωμε στὴν μνήμη μας δύο ἀνυπέβλητα, σὲ ἱστορικὴ ἀξία, στοιχεῖα τοῦ σύγχρονου Ἑλληνισμοῦ: τὸ "Ἐπος τοῦ '40 καὶ τὸ Β/η-πειρωτικὸ ζήτημα.

1. Ἡ ἐποχὴ πού διανύουμε τώρα στὴν δύση τοῦ 20ου, τοῦ πολὺπαθου αὐτοῦ αἰῶνα, μᾶς φέρνει στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης. Τώρα, πού τὰ σύνορα, κυριολεκτικὰ καὶ μεταφορικὰ ἔπεσαν καὶ οἱ Λαοὶ ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἔρμαια τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν 2 ὑπερδυνάμεων, Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἀνοίγονται νέες δυνατότητες καὶ νέοι ὀρίζοντες, πού ἀναγκαστικὰ θέτουν τὸ ζήτημα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως τῶν Λαῶν.

Ἡ μικρὴ μας Χώρα, προσπαθώντας νὰ ἀνακτήσῃ τὸν χαμένο χρόνο τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀπισθοδρομῆσεως, πού τῆς ἐπέβαλαν τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, τῆς τριετοῦς κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας τοῦ 1946-49 καὶ τῆς κρίσεως τῆς Δημοκρατίας μιᾶς ὀλόκληρης σχεδὸν δεκαετίας (1965-1974) ἔχει εἰσέλθει σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ πορεία ἐκσυγ-

χρονισμοῦ καὶ συμπορεύσεως μὲ τὶς ἀναπτυγμένες Χῶρες τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χῶρου.

Σ' αὐτὴν τὴν πορεία, ἴσως ξεκινήσαμε ἀπροετοίμαστοι. Ὅμως, στὴν δεκαετία πού ἤδη πέρασε, πολλὰ παθήματα μᾶς ἔγιναν ἤδη μαθήματα. Μὲ πνεῦμα αὐτογνωσίας καὶ προσπάθειες ὑπερβάσεως ἐγγενῶν δυσκολιῶν καὶ χρονίων ἐθνικῶν ἐλαττωμάτων, μποροῦμε νὰ ἰσχυρισθούμε ὅτι στὴν κοινὴ εὐρωπαϊκὴ μας πορεία θὰ κατορθώσουμε, διατηρώντας τὶς ἐθνικὲς ἀρετές, νὰ συναγωνισθούμε μὲ τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς στὴν διατήρηση κοινῶν πολιτισμικῶν στοιχείων καὶ στὴν διόρθωση ἐσφαλμένων ἐπιλογῶν τοῦ παρελθόντος, τόσο στὸν Εὐρωπαϊκὸ Χῶρο, ὅσο καὶ στὸν διεθνεῖς περίγυρο.

Ἡ προσπάθεια στὴν ὁποῖαν καλούμεθα, ὅπως τὸ ἔχουμε διαπιστώσει ἀπὸ τὴν μέχρι τώρα πολιτικὴ καὶ προσωπικὴ ἐμπειρία, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος, οὔτε εὐκόλη εἶναι οὔτε συνειδητὰ ἀποδεκτὴ ἔχει γίνεῖ ἀπὸ τοὺς ἐταίρους - λαοὺς τῆς ΕΟΚ. Καὶ φυσικὴ εἶναι ἡ παρουσιαζόμενη προβληματικὴ γύρω ἀπὸ τὰ ποικίλα καὶ ἀλληλοεμπλεκόμενα θέματα τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, ἀφοῦ τὸ διαφορετικὸ καὶ ἐν πολλοῖς ἐχθρικό, μέχρι πολεμικῶν ἀναμετρήσεων ἱστορικὸ παρελθὸν τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ζωντανεῖ πολλὰς φορές, φανερά ἢ καλυπτόμενα, στὰ τραπέζια κρίσιμων ἀποφάσεων καὶ δημιουργεῖ τὴν Εὐρώπῃ τῶν πολλῶν καὶ ἀσυγχρονίστων ταχυτήτων!

2. Εἶναι ὁμως αἴτημα τῶν καιρῶν νὰ ὑπερκερασθῶν οἱ ἐθνικὲς ἀντιπαλότητες καὶ ἡ πάλι οἰκονομικῶν καὶ μόνον συμφερόντων τῶν πλουσιῶν ἀνεπτυγμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἰς βάρος τῶν πτωχῶν ἀναπτυσσομένων. Ἡ ἐν εἰρήνῃ συνύπαρξις καὶ ἀμοιβαία ὑποστήριξις ὄλων τῶν εὐρωπαϊκῶν Χωρῶν, προϋποθέτει πνεῦμα κατανόησεως

της ανθρωπιστικής ταυτότητας και ισότητας όλων των ευρωπαίων πολιτών, που θα εδράζεται στην αποδοχή του κοινού πολιτισμικού τριπτύχου του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, όπως αυτό διαμορφώθηκε από τον Αρχαιοελληνικό Λόγο, την Χριστιανική Αποκάλυψη και το ρωμαιοβυζαντινό Δίκαιο.

Η Έλληνική Πατρίδα, έχει δυνατοότητες προσφοράς στην κοινή Ευρωπαϊκή πορεία, φθάνει να επιδιώξει μια ειλικρινή αλληλεγγύη της σημερινής της πραγματικότητας, σε αναφορά με τις ρίζες της ιστορικής της πορείας στο πέρασμα τριών χιλιάδων χρόνων. Και μετά την αλληλεγγύη να περάσει στο στάδιο των γενναίων αποφάσεων που απαιτούνται για την ανάληψη αγώνων καθάρσεως και δημιουργίας αξιοπίστων εκπροσώπων της εθνικής ταυτότητας, στα ευρωπαϊκά και διεθνή βήματα.

Το δυναμικό μας και τα όπλα που θα χρειασθούν στους αγώνες που απαιτούνται, τα διαθέτουμε, αν το θελήσουμε, γιατί, όπως και στο παρελθόν, που πρό ολίγου αναφερθήκαμε, στον λαό μας υπάρχει πίστη και αδιάψευστη έλπιδα στην συμπόρευση Έκείνου, που για τον άνθρωπο έγινε το Μοναδικό Πρόσωπο που «...ήνωσε τα τό πριν διεστώτα...», τον Ουρανό με την γη και είναι ο Μοναδικός Δυνάμενος στις δυσχέρειες του πλάσματός Του. Σ' αυτή την συμπόρευση αναφέρεται και ο αείμνηστος σοφός Καθηγητής μας Άλέξανδρος Τσιριντάνης, όταν έδω και πάρα πολλά χρόνια, υπογράμμισε πως «...ή Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα μόνον ως έμψυχος μπορεί να επιτύχει εις την αποστολήν της...».

3. Τα δύο ιστορικά γεγονότα που πρό ολίγου αναλύσαμε, μπορούν και αυτά να χρησιμοποιηθούν σε πολλές ευκαιρίες, σαν στοιχεία ιδιαίτερης βαρύτητας για την ελληνική παρουσία στην σύγχρονη Ευρώπη. Είναι πράγματι

«γραμμάτια ανεξόφλητα» από τους «μεγάλους» φίλους μας, που, στο όνομα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας, πρέπει να αξιώσουμε την εξόφλησή τους.

Το Έπος του '40, πρέπει να το αντιληφθούμε και να το πιστέψουμε ακράδαντα, είναι ένα γεγονός που η Παγκόσμια και ιδιαίτερα η Ευρωπαϊκή Ιστορία, το έχει καταλογίσει σαν έπιτευγμα πρώτου βαθμού υπέρ της κοινής ελευθερίας, στον Έλληνικό Λαό. Χρειάζεται λοιπόν να διακηρυχθεί και πάλι "urbi et orbi" ότι ο εξάμηνος θρυλικός αγώνας το 40-41 στά ήπειρωτικά βουνά, υπέρ βωμών και εστιών, δεν μπορεί να ξεχασθεί από τους γενναίως ευεργετηθέντας έξ αυτού του Άγώνος συμμάχους μας. Πρέπει να καταλάβουν ότι είναι χρεωμένοι απέναντί μας με Χρέος Ύψιστο, Τιμής και Ευγνωμοσύνης και να παύσουν να αγνοούν τον Πολιτισμό μας, την Πίστη μας, τις Παραδόσεις μας και γενικά τα Δικάιά μας.

Αν δεν είχε υπάρξει το Έλληνικό 1940 διαφορετική θα ήταν σήμερα η εικόνα και η δυναμική της Ευρώπης. Συνεπώς στους πρωτοπόρους της Ίδέας της Ένωμένης Ευρώπης οφείλεται ξεχωριστή μεταχείριση και αυτήν πρέπει καθημερινά να την αξιώνουμε από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το άλλο γραμμάτιο, αυτό και αν είναι απαράδεκτα μέχρι σήμερα, ανεξόφλητο, ή Βόρειος Ήπειρος. Είναι ανάγκη οι γείτονές μας της Άλβανίας να πειθαναγκασθούν από τους Ευρωπαίους εταίρους μας και σαν πρώτο δείγμα δικαίας λύσεως των διαφορών μας, να εξασφαλισθεί ή ανεμπόδιση απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικά της έκφρασης, εκπαιδεύσεως και θρησκευτικής λατρείας από τους αδελφούς μας της Β. Ήπειρου. Έπειτα και όταν οι διεθνείς συνθήκες το επι-

τρέψουν, να προχωρήσει ή αναγνώριση του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως των 400.000 αδελφών μας της Β. Ήπειρου. Πρέπει να συνειδητοποιήσει το Συμβούλιο των Υπουργών Έξωτερικών Αμερικής - Ρωσίας - Αγγλίας και Γαλλίας, ότι βαρύνεται από το 1946 με την επίλυση του ζητήματος αυτού και ή επ' αυτού διεθνής δέσμευσή του το υποχρεώνει, να επιληφθῆ του Β/Ηπειρωτικού το ταχύτερον, για τὸν τερματισμὸ μιᾶς ιστορικής ἐκκρεμότητος, πὸν δηλητηριάζει τις σχέσεις δύο γειτόνων κρατῶν.

Σ' αὐτὴν τὴν κατεύθυνση πρέπει νὰ κινηθῆ ἡ Πατρίδα μας, μέσω τῶν μηχανισμῶν πὸν τῆς προσφέρει ἡ συμμετοχὴ της στὰ Κοινοτικά Ὀργανα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ πιεστοῦν ἀπὸ ὄλες και πρὸς ὄλες τις κατευθύνσεις γὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ Β/Ηπειρωτικοῦ θέματος πὸν ἀδικαιολόγητα και σὲ ἀντίθεση με τις ἀρχές τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκεται σὲ ἐκκρεμότητα.

Νὰ λοιπόν, ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τῶν ιστορικῶν σταθμῶν πὸν σήμερα ἀναφέραμε.

Νὰ ἀναβαπτισθοῦμε στὸ πνεῦμα τῶν ἡρωικῶν ἡμερῶν τοῦ '40 και νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν Ἐποποιῖα μας ἐκείνη, σὰν ἀκαταμάχητο ὄπλο ἐπιβολῆς τῶν δικαίων και τῶν πιστεύω μας στις ἀνακατατάξεις τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης· νὰ ἀποκτήσουμε στις τάξεις της τὸν πρωταγωνιστικὸ ρόλο πὸν μᾶς ἀρμόζει, ἀφοῦ με τὴν τότε σθεναρὴ και παγκόσμια ἀνεγνωρισμένη ἀντίστασή μας στις δυνάμεις τοῦ ὕλισμου και τοῦ φασισμού, βρεθήκαμε στὴν πρωτοπορία τῶν Ἀρχῶν πὸν σήμερα στηρίζουν τὴν Ἐνωμένην Εὐρώπην.

Νὰ ἐπιταχύνουμε μέσα στὰ ὄργανα τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης τις προσπάθειές μας γὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ Β/Ηπειρωτικοῦ ζητήματος. Εἶναι και αὐτὸ ἓνα Ἑλληνικό, σὲ τελευταία ἀνάλυση, θέμα γὰ τὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἀνελημμένη ὑποχρέωση πρὸς ἐπίλυση, σύμφωνα με τις ἀρχές τοῦ Διεθνούς Δικαίου, ἀπὸ τις Μεγάλες Δυνάμεις, πὸν πρὸς τοῦτο ἔχουν δεσμευθῆ ἀπὸ τὸ 1946.

Μόνον με αὐτὲς τις προϋποθέσεις μπορούμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε και νὰ ἀποδείξουμε ὅτι συμμετέχουμε ἰσότιμα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα. Οἱ ἑταῖροι μας σ' αὐτὴν πρέπει νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἡ Ἑλλάς με τις νίκες τοῦ '40 και τὴν διατήρηση ἀσβεστής τῆς Ἑλληνικότητος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Β. Ἡπείρου, εὐρίσκεται στὴν πρωτοπορία τῶν Ἀρχῶν τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης και δικαιούται ἀμεριστης τιμῆς και συμπαραστάσεως στὰ δίκαια και ἀνεξόφλητα, δυστυχῶς ἀκόμη, αἰτήματά της.

Ι. Γ. ΚΑΤΣΟΜΗΤΡΟΣ

ΠΗΓΕΣ:

1. Ἀγγ. Τερζάκης: «Ἑλληνικὴ Ἐποποιῖα 1940-1941» Β' ἔκδ.
2. Χαρ. Κατσιμήτρου: «Ἡπειρος προμαχοῦσα» Ἐκδ. ΓΕΣ 1982.
3. Ἰω. Βερνάρδου: «Δαβάκης - Πίνδος» Β' ἔκδ. 1946.
4. Θεοφ. Παπακωνσταντίνου: «Ἡ μάχη τῆς Ἑλλάδος 1940-1941» ἔκδ. 1971.
5. Μητροπολ. Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανῆς και Κονίτσης κ.κ. Σεβαστιανοῦ «Ἡ Ἐσταυρωμένη Βόρειος Ἡπειρος», Ε' ἔκδ. 1986.
6. Περιοδικόν «Ἀκτίνες» τ. 1985.
7. Ἀδελφότητος «Εὐσέβεια» Ἐκδόσεις «Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ»: «Ἀξέχαστες Ἑλληνικὲς Πατρίδες» τ. Β' 1983.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

«ΣΚΕΥΟΣ ΕΚΛΟΓΗΣ»

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ

(Στὰ εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του)

Β'

«... Ἐξαφνα,
μὲς στὴν ἐρήμωση τῶν τόπων
ἐκείνων,
ἕνα ρόδο τὸν κοιτᾶ τρυφερά,
κι ἕνας σπίνος
– Θέ' μου, ἕνας σπίνος! –
στὸν ὄμο του ἐπάνω διπλώνει
τὰ μικρὰ του φτερά
καὶ φλύαρα πόσο τριλλίζει!
Ἐκεῖνος ἀκούει, ἀκούει,
κι ἕνα χαμόγελο τὴ μορφή του φωτίζει».

(«Βραδυνὰ Φῶτα» προτελευταῖο ποίημα).

Μ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ χαμόγελο ξεκινάει ὁ ποιητὴς μας γιὰ τὴ δική του «Δαμασκό». Τοῦ χρειαζότανε ὁμως καὶ κάποια πανοπλία, κάποια πολυπλευρῆ ἀρματωσιά γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Καὶ ὁ Β. Π. Πάσχος γράφει στὸ κριτικὸ ἄρθρο του («Ἀκτίνες» Ἰούλιος 1993, σελ. 209), πὺ σημειώσαμε στὸ προηγούμενο σημείωμά μας: «Σὲ μικρὴ ἡλικία ἦρθε μαζί μὲ τοὺς δικούς του στὴν Ἀθήνα, τὴν ὁποία δὲν ἐγκατέλειψε ποτέ! Μετὰ τὴν ἐγκύκλια παιδεία του ἄρχισε νὰ ἐργάζεται σὲ μιὰ μεγάλη Ἑταιρία κοινῆς ὠφελείας, ἐνῶ παράλληλα σπούδαζε θέατρο σὲ Δραματικὴ Σχολή, καὶ παρακολουθοῦσε μουσικὴ καὶ τὶς ἄλλες καλὲς τέχνες». Ἐμεῖς προσθέτουμε ἐδῶ, ἔτσι ἀπλᾶ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς πορείας του, ἀπὸ εὐγενικὴ πληροφορία τῆς ποιήτριας Πόπης Διον. Μανωλοπούλου (Ρόδης Ἑρμᾶ), ὅτι σπούδαζε τότε στὴν ἴδια

Δραματικὴ Σχολὴ καὶ ἡ Μαρία Πολυδούρη, ἡ γνωστὴ λυρική ποιήτρια. Ὅλες ὁμως αὐτὲς οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ ποιητῆ χρειαζόντανε ἀπόλυτα τὴν ἀκοή του, πὺ ὁ Μπολέτσης ἀπὸ νωρὶς τὴ στερήθηκε. Ἀπὸ στρατιώτης, τὸ 1922 πὺ βρισκότανε στὴ Θράκη, οἱ βροχὲς κι ἡ ὑγρασία ἔγιναν ἡ αἰτία, ὅπως ἀφηγήθηκε στὴ σύζυγό του Βασιλικὴ Στέφ. Μπολέτσῃ, πὺ μᾶς ἔδωσε τὴν εὐγενικὴ προσφορὰ αὐτῆς τῆς πληροφορίας, νὰ ἀρχίσει ἡ βλάβη τῆς ἀκοῆς του. Καὶ ὁ Β. Π. Πάσχος σημειώνει καὶ πάλι, στὸ ἴδιο ἄρθρο: «Ἡ κλίση τοῦ Μπολέτσῃ πρὸς τὶς καλὲς τέχνες ἐκδηλώθηκε ἀπὸ νωρὶς, ἀλλὰ τὸν κέρδισε τελικὰ ἡ ποίηση, στὴν ὁποία ἀφοσιώθηκε ὀλοκληρωτικὰ. Ἴσως ἐπαιξε καὶ κάποιο ρόλο ἡ σωματικὴ ἀναπηρία του (ὑπέφερε ἀπὸ νωρὶς μᾶλλον, ἀπὸ κώφωση) νὰ μὴν ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ θέατρο ἢ τὴ μουσικὴ, ἀλλὰ νὰ προτιμήσει τὴν ποίηση, δίχως ἐμπόδια, ἐξῶ ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ τὸ μαρτύριο τῆς ἀπουσίας τῆς ἀκοῆς, πὺ σ' ἕναν ἄνθρωπο μὲ τέτοια χαρίσματα ἦταν ἀρκετὰ βαρῦ». Πάνω σ' αὐτὸ προσθέτουμε ἐδῶ λίγους στίχους ἀπὸ τὸ ποίημά του: «Καὶάφας (Ἔνα καλοκαίρι)», «Ποίηση ἢ μία» σελ. 19, ὅταν πᾶ εἶχε χάσει τελείως τὴν ἀκοή του:

«Τί ἡλιογέρματα!

Κρούσταλλο βενετσιάνικο,
μὲ χίλιους δυὸ ἰριδισμούς,
ἢ λίμνη.

Σὲ κείνη τὴν ἀκτὴ,

τῆς Μεσογείου,
νᾶν' μιὰ χρυσὴ ἄμμουδιά,
κατάσπαρτη μὲ κρίνα τοῦ γυαλοῦ,
ὄλο εὐωδιά.
Κι ὁμως βαρειά νᾶν' ἡ καρδιά.

Νὰ μὴν ἀκοῦς τὸ γκιώνη
στὸ νύχτιο δάσο,
σ' ἓνα δεντροκλώνι.
Νὰ μὴν ἀκοῦς τοὺς παφλασμούς,
τὸ τραῖνο ποὺ σφυρίζει,
τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ.
Κουφή νᾶν' ἡ καρδιά».

.....
Ἐπαναλαμβάνουμε, ὅτι μὲ κείνο τὸ χαμόγελο ξεκίνησε ὁ ποιητὴς τότε γιὰ τὴ «*Δαμασκό*», καὶ ξαναλέμε πάντως, ὅτι ἀναρωτιόμαστε σὲ ποιά ἄραγε «*Δαμασκό*» τῶν καιρῶν μας πήγαινε τότε ὁ ποιητὴς. Εἶναι ἓνα μεγάλο ἐρώτημα, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν ἔχουμε στοιχεῖα. Γι' αὐτὸ ψάχνουμε στοὺς στίχους του καὶ στὴ φωνή του, γιὰ ν' ἀκούσουμε τὴ δική του ἀπάντηση. Ἔχω τὴ γνώμη, ὅτι ἡ «*Ἐπιστροφή*» του γράφτηκε πρὶν ἀπὸ τὴ «*Ραψωδία*» ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1946. Ἐκεῖ μᾶς μιλάει γιὰ τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Καὶ πάντως τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1948, μετὰ τὴν ἐκδοση τῆς «*Ἐπιστροφῆς*» δημοσιεύει στὶς «*Ἄκτινες*» τὸ ποίημα «*Πορεία*», ποὺ δὲν μπῆκε σὲ καμιά ποιητικὴ συλλογὴ του κι ἐκεῖ μᾶς μιλάει γιὰ «*τὴν κοιλάδα τῶν λυγμῶν*» καὶ γιὰ «*τῶν στεναγμῶν τὶς ἔρμες χῶρες*», ποίημα ποὺ ἀποτελεῖ προέκταση τῆς «*Ἐπιστροφῆς*», στὴν ὁποία ὑπάρχει τὸ βαρυσήμαντο ποίημα: «*Πρὸ τῆς Δαμασκοῦ*» σελ. 25. Ἐκεῖ μᾶς λέει γιὰ «*τὴ φωνή*»: «*ποὺ τὴν πορεία μου ἄλλαξε... ποὺ τὴ σκληρὴ καρδιά μου μάλαξε. Ποὺ ὄλα τ' ἄλλαξεν ἐντός μου, γύρω μου, παντοῦ, τ' ἄλλαξεν ὄλα... τὸ χάλυβα καὶ τὸ γρανίτη μάλαξε, μάλισμαμο καλωσύνης στάλαξε μέσ' στὴν καρδιά μου*». Αὐτὸν λοιπὸν ποὺ πήγαινε στὴ «*Δαμασκό*», ἀγέρωχος, μ' ἀπό-

φαση «*χάλυβα*» καὶ «*γρανίτη*», αὐτὸν τὸν σκληρό, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε «*τὸν κακό*» ὅπως λέει ὁ ἴδιος: «*ἐμένα, τὸν κακό*», προφανῶς γιὰ νὰ ταιριάξει μὲ τὸ στίχο: «*πρὶν μὲ στὴ Δαμασκό*», «*ποὺ μάλισμαμο καλωσύνης στάλαξε μέσ' στὴν καρδιά*», πὶδ πάνω λέει: «*τὴ σκληρὴ καρδιά μου μάλαξε*», αὐτὸν τὸν σκληρό, τὸν σταμάτησε «*ἡ φωνή*» «*πρὶν μπεῖ στὴ Δαμασκό*», καὶ «*τ' ἄλλαξεν ὄλα*».

Ποιά ἦταν λοιπὸν ἡ «*Δαμασκό*», καὶ πότε φτάνοντας ὡς ἐκεῖ «*τὸν σταμάτησε ἡ φωνή πρὶν μπεῖ*» μέσα; Δυστυχῶς, δὲν γνωρίζω ποιήματά του, ποὺ δημοσιεύτηκαν στὸ λογοτεχνικὸ χῶρο, στὸ χρονικὸ διάστημα 1938 ἕως καὶ τέλους τοῦ 1945, ἀφοῦ τὸ 1946 δημοσιεύει πιά ποιήματά του στὶς «*Ἄκτινες*». Τὸ μόνο ποῖμα ποὺ ἔπεσε στὰ χέρια μου, καὶ τὸ πῆρα ἀπὸ τὴν εὐγενικὴ προσφορά τοῦ φιλολόγου καὶ συγγραφέα, Γιάννη Ἰωαννίδη – Φαληριώτη, εἶναι δημοσιευμένον στὸ Περιοδικὸ «*Νεότης*» στὴ σελ. 2, μὲ τίτλο: «*Τὸ τραῖνο*». Τὸ ἐξώφυλλο σημειώνει: «*Μηνιαία Φιλολογικὴ καὶ Ἐγκυκλοπαιδικὴ ἔκδοσις*», Ἔτος Ἑβδομο, Ἰούλιος 1943. Ἀπὸ χρονολογικὴ ἀποψη εἶναι σημαντικὸ καὶ πολύτιμο στοιχεῖο, γιὰ τὸ 1943 εἶναι ὀριακὸ ἔτος γιὰ τὴν πορεία τοῦ ποιητῆ, μολονότι καὶ ὡς ποίημα, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ εἰδικούς φακοὺς θεωρήσεως τῆς οὐσίας του, εἶναι ἐξαιρετο, καὶ ἀπὸ ἀποψη περιεχομένου δείχνει τὴν ἴδια ροπὴ τοῦ ποιητῆ, ποὺ ἀναζητᾶται πάντα, τὴν ἀπεραντοσύνη, τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθεια. Τὸ δημοσιεύουμε ὀλόκληρο, ὡς νέο στοιχεῖο, τιμώντας τὴ μνήμη τοῦ ποιητῆ στὰ εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία του:

ΤΟ ΤΡΑΙΝΟ

Στὴ βαθεῖα κι ἀναστρη νύχτα,
μέσ' τὴν ἀπέραντη νύχτα
μακρὰ
μιὰ σειρά μικρά, χρυσὰ φῶτ' ἀργο-
κινοῦνται:

Τραῖνο πού φεύγει...
τραῖνο πού κίνησε πέρ' ἀπό τ' ὄνειρο
καί στ' ὄνειρο πάει...

Κεῖ
θᾶναι σταθμοὶ πολύβουοι μ' ἄμετρες
διασταυρώσεις,
Θᾶρχονται, τραῖνα θὰ φεύγουν θά-
λασσεσ, πόλεις, ψυχές...
Πάμφωτα κέντρα κι ἔρωτες,
ἔαρινοὶ λειμῶνες,
δάση κέδρων,
λωτοί,
παράξενα πουλιὰ κι ἀλλόκοτ' ἄνθη,
τροπικὰ θέρη,
χειμῶνες
θᾶναι κεῖ πέρα...

Τραῖνο πού φεύγει μέσ' τὴν ἀπέραν-
τη νύχτα,
γεμάτο χαμόγελα, χίμαιρες κι ὠραίες
μορφές...

Μ' ἐκεῖνο τό «χαμόγελο» τότε, εἶ-
χε πορευτεῖ, γιὰ τὴ «Δαμασκό», τὸ 1938,
1939, 1940, 1941, 1942 καὶ 1943... ὅταν
τὸν Ἰούλιο δημοσιεῖ «Τὸ τραῖνο». Τῶ-
ρα ὁ ποιητὴς πορεύεται πρὸς τὴ «Δα-
μασκό», πρὸς τοὺς «πολύβουοι σταθ-
μοὺς» μὲ τίς «ἄμετρες διασταυρώσεις»,
μὲ νέο «χαμόγελο» καὶ συντροφιά μὲ
τίς «χίμαιρες», μέσα στὴ ζέστη τοῦ Ἰου-
λίου καὶ στὴν πείνα. Ὁ πολυτάλαντος,
ὁ χαρισματικὸς Μπολέτσης, στὴ χού-
φτα τῆς γῆς ἀναζητεῖ τὴν αἰωνιότητα,
νοσταλγώντας «τὰ δάση τῶν κέδρων»
(βαρῦτιμο συμβολικὸ στοιχεῖο αὐτό), καὶ
πορεύεται πρὸς τὴ «Δαμασκό» μὲ νέο
«χαμόγελο» καὶ μὲ χίμαιρες. Ἄλλὰ σβή-
νει σιγά-σιγά τὸ χαμόγελο καὶ οἱ «χί-
μαιρες» δὲ βρίσκουν ἀποκούμπι μέσα
στὴ συφορὰ τῆς ναζιστικῆς καὶ τὸ τρα-
γικότερο τῆς φασιστικῆς κατοχῆς. Οἱ
ἠττημένοι τῆς Πίνδου καὶ πέρα, ἔγιναν
τώρα «νικητές(!)». Τώρα δὲν ὑπάρχουν
«χαμόγελα», οὔτε «χίμαιρες». Ἐδῶ εἶ-
ναι ἡ τραγικὴ μορφή τῆς Πατρίδας. Καὶ

ὁ ποιητὴς θὰ σημειώσει στὸ νοῦ του καὶ
στὴν καρδιά του, αὐτοὺς τοὺς τραγι-
κοὺς στίχους:

«Γύρω σου μιὰ συντριμμένη στρατιά.
Ἔνα πλῆθος ὠραῖοι ἠττημένοι!»
«Ραψωδία» ἔκδοση 1989, σελ. 41.

«Ἐξω ὁ φόβος περνᾷ
μὲ χαλύβδινα πέλματα,
κλαγγές ὄπλων, κρότους θανάτου.
.....

Ἔνας λαὸς στενάζει καὶ πονεῖ,
χωρὶς φωνή.
Πῶς ν' ἀκουστεῖ
σ' αὐτὸ τὸν τάραχο
ἢ φωνή;»

«Ραψωδία» ἔκδοση 1989, σελ. 42–43.

Αὐτὰ τὰ σκίτσα τὰ ἔχει χαραγμένα
στὸ νοῦ του βαθιὰ καὶ θὰ τὰ περιγράψει
ἄργότερα τὸ 1946 μὲ στίχους στὶς σελί-
δες τῆς «Ραψωδίας», ὅπου θὰ γράψει
καὶ τὸ ἀποκαλυπτικὸ ποίημα γιὰ τὴν πε-
ρίπτωση πού ἐρευνοῦμε:
«Τὰ πρῶτα φλάμπουρα», «Ραψωδία»
ἔκδοση 1989, σελ. 55.

Αὐτὴ, λοιπόν, εἶν' ἡ Πατρίδα
τοῦ θρύλου καὶ τοῦ τραγουδιοῦ,
μὲ τοὺς ὠραίους πολεμιστὲς
καὶ τοὺς παιᾶνες;
Πομπές περνοῦν
οἱ λιτανεῖες τῶν νεκρῶν... κι ἄλαλες
μένουν οἱ καμπάνες.

Αὐτὴ λοιπόν εἶν' ἡ Πατρίδα
τοῦ θρύλου καὶ τοῦ τραγουδιοῦ,
μὲ τοὺς πολεμιστὲς
τῆς Πρέσπας, τοῦ Τεπελενιοῦ, τῆς
Τρεμπεσίνας;

Ραγιάδες ἄβουλοι – ἄπραγοι κεῖ-
νὰ στέκουν κεῖ,
στὸ κνοῦτο ἐνὸς Κάρλο, ἐνὸς Γιόχαν,
μὲ σίγουρο τὸ θάνατο
μέσα στοὺς φόβους τῆς Ἀθήνας;

*Ἐνῶ στὰ πέρα, κείνα τὰ βουνά
τῆς ἀνταρτιάς,
Μαρτιάτικα, τὰ πρῶτα φλάμπουρ' ἀ-
νεμίζουν.*

*Μέσ' στὴν ψυχὴ μου
– σκλάβα μ' ἀσκλάβωτη ψυχὴ –
περνοῦν ἀγέρες λευτεριάς
καὶ χίλια κροτοῦνε καρνοφύλλια.*

Ἐδῶ λοιπὸν ὁ ποιητὴς μᾶς λέει, πῶς μέσα στὸ Μάρτη τοῦ 1944, ἀφοῦ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1943 δημοσίευσε «Τὸ τραῖνο», φτάνει καὶ κοντοζυγώνει τὴ «*Δαμασκό*» κι εἶν' ἔτοιμος νὰ μπεῖ... ὅταν τὸν σταματάει «*Ἡ Φωνή*»:

«Στέφανε!... Στέφανε!...»

Δακρῦζει κανεὶς, ὅταν τὰ σκέφτεται ὅλα αὐτά.

Ἐκεῖνο ποῦ διαισθανόμαστε, ἀπ' ὅσα μέχρι τώρα εἰπώθηκαν, εἶναι ὅτι ὑπῆρξε μιὰ μεγάλη ζύμωση στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, μιὰ μεγάλη, γιγαντιαία καὶ ἀβυσσαλέα ἀγωνία, ποῦ τελικὰ ἔληξε μέ «*Τὴ Φωνή*» καὶ «*Τὴν Προσταγὴ*», ποῦ ἀκολούθησαν. Ὅπως λένε οἱ ἀστρονόμοι γιὰ κάποια θεωρία τῶν κερῶν μας, ποῦ τὴ λένε μεγάλη ἔκρηξη (Big Bang), στὴν ὁποία ὀφείλεται, κατὰ τὴ γνώμη τους πάντοτε, ἡ δημιουργία τοῦ σύμπαντος, (εἶναι κι αὐτὴ πάντως μιὰ θεωρία ἀπὸ τίς πολλές, γιατί κανεὶς δὲν ἦταν ἐκεῖ γιὰ νὰ ἰδεῖ αὐτὴ τὴ μεγάλη ἔκρηξη, ἀφοῦ οἱ θετικὲς ἐπιστήμες λένε ὅτι βασίζονται στὸ πείραμα καὶ στὴν παρατήρηση), ἔτσι κι ἐδῶ παίρνοντας αὐτὴν τὴν εἰκόνα, λέμε ὅτι ὑπῆρξε προφανῶς μιὰ γιγαντιαία ζύμωση στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ ἢ ἔκρηξη τῆς ὁποίας τὸν ὀδήγησε καλοπροαίρετα βέβαια, ἀλλὰ σὲ σφαλὲρὸ δρόμο. Τότε μέσα στὴ νύχτα τῆς σκλαβιάς ἀκούγονταν συνθήματα καὶ θούρια μιᾶς ἀντιστασιακῆς παρατάξεως, καὶ πολλοὶ καλοπροαίρετοι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη παγιδεύτηκαν σ' αὐτὰ τὰ συνθήματα καὶ σ' αὐ-

τὰ τὰ ὁράματα, ἀκόμη καὶ ἱερεῖς καὶ Ἱεράρχες – Μητροπολίτες, καθὼς καὶ καθηγητὲς Πανεπιστημίου καὶ πολὺς ἄλλος καλοπροαίρετος κόσμος. Εἶναι πάντως πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ ποιητῆ, ὅτι πήγαινε νὰ ἀκολουθήσει, σφαλὲρὰ βέβαια, ἀλλὰ καλοπροαίρετα ἀγωνιστικὴ πορεία.

Ἄς ποῦμε λοιπὸν ἐδῶ ξεκάθαρα, χωρὶς ὑπαινιγμούς, μὲ βοήθῃ τῆ διαίσθηση καὶ τίς φωνὲς τῶν στίχων του καὶ τῶν στοιχείων ποῦ σ' αὐτοὺς ὑπάρχουν, ὅτι ὁ ποιητὴς μας, ὕστερ' ἀπὸ κείνη τὴν ἀβυσσαλέα ζύμωση, βρῆκε ὡς διέξοδο καὶ λύση, τὸν πηγεμὸ καὶ τὴν προσχώρηση, στίς δραστηριότητες τῶν «*Ἐκδόσεων Γκοβόστη*», καὶ γενικότερα στίς συναφεῖς δραστηριότητες αὐτοῦ τοῦ τομέα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Σ' αὐτὸ τὸ κανάλι πήγαινε νὰ ἐργασθεῖ ἢ ρωμαλέα κι ἀγέρωχη ψυχὴ καὶ φωνὴ τοῦ Στέφανου Μπολέτση, ὅταν τὸν σταμάτησε, «*Ἡ Φωνή*» καὶ «*Ἡ Προσταγὴ*». Καὶ τότε... λυώνει «*ὁ χάλυβας*» κι ὁ «*γρανίτης*» καὶ «*μπάλαμο στὴν καρδιά του σταλάζει*». Κι αὐτὴ ἡ ὑπαρξὴ γίνεται ἀπὸ τότε λαμπάδα φωτεινὴ, μ' εὐωδιαστὴ φλόγα ἀπὸ θυμάρη καὶ ρίγανη. Γι' αὐτὸ τὴ συνέχεια καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ποιήματος ποῦ δημοσιεύσαμε πρὶ πάντων, τὸ συμπληρώνει, ὅπως βλέπουμε, σύμφωνα μὲ τίς ἐντολὲς «*τῆς Φωνῆς*» καὶ «*τῆς Προσταγῆς*»:

*«...Μέσ' στὴν ψυχὴ μου
– σκλάβα μ' ἀσκλάβωτη ψυχὴ –
περνοῦν ἀγέρες λευτεριάς
καὶ χίλια κροτοῦνε καρνοφύλλια».*

Τὸ σφραγίζει δηλ. μὲ τὴν πνοὴ ποῦ ἔχει ὁ λαϊκὸς στίχος τοῦ 1821: «*Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία καὶ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερία*» καὶ τὸ σφραγίζει ἀκόμη μὲ τοὺς ἐθνικοὺς στίχους τοῦ Κωστή Παλαμᾶ:

*«Αὐτὸ κρατᾶει ἀνάλαφρα μὲς στὴν
ἀνεμοζάλη*

τὸ ἀπὸ τοῦ κόσμου τῆ βοῆ πρεσβυτικὸ
κεφάλι,
αὐτὸ τὸ λόγο θὰ σαῶ πῶ δὲν ἔχω ἄλλον
κανένα:
Μεθύστε μὲ τ' ἀθάνατο κρασί τοῦ Εἰ-
κοσιένα!»

Ἄπὸ τώρα πιά, ἀπὸ τὸ Μάρτη τοῦ
1944, ὁ Μπολέτσης ὡς «σκεῦος ἐκλο-
γῆς» καὶ ὡς «ἀπεσταλμένος», ἀποδύε-
ται σ' ἕνα πολύμοχθο ἀγῶνα γιὰ νὰ
τελειώσει τὴ «Ραψωδία» ὡς ἱστορία τοῦ
Ἔπους τοῦ 1940 καὶ στὴ συνέχεια τῆς
πορείας τοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ καὶ ὡς ὕ-
μνο καὶ δοξολογία πρὸς τὸ δημιουργὸ
αὐτῆς τῆς μεγάλης μας ἐθνικῆς δόξας
καὶ ταυτόχρονα νὰ φέρει σὲ πέρας τὴ
μεγάλη ἀποστολὴ ποῦ τοῦ ἀνάθεσε «Ἡ
Φωνή» καὶ «Ἡ Προσταγή».

Ἔτσι εἶναι πραγματικὰ θαυμαστό,
νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ Μπολέτσης ἐνῶ πῆγαι-
νε πρὸς τὴ «Δαμασκός», τὸν σταμάτη-
σε «Ἡ Φωνή» γιὰ νὰ τὸν στείλει τελικὰ
στὶς «Ἐκδόσεις ἡ Δαμασκός», ὅπου τὸν
Ἰοκτώβριο τοῦ 1946 ἐγκαινιάζει τὶς ἐκ-
δόσεις της, μὲ τὸ πρῶτο ἔργο της, ποῦ
εἶναι ἡ «Ραψωδία» του, καὶ ποῦ ταυτό-
χρονα εἶναι ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ
του, ποῦ ἔχει χριστιανικὴ πνοή. Τὸ πῶς
καὶ γιατί ἔφτασε στὶς «Ἐκδόσεις ἡ Δα-
μασκός» καὶ στὶς «Ἀκτίνες» καὶ γενι-
κότερα στὸ Χριστιανικὸ τοῦτο Ἔργο,
ποῦ ἴδρυσε ἡ φλογερὴ ψυχὴ τοῦ Εὐσε-
βίου Ματθοπούλου, μᾶς τὸ λέει ἔμμεσα
ὁ ἴδιος μὲ τὸ ποίημά του: «Ἀχθοφόροι
τῆς Ἀγάπης», «Ραψωδία» ἔκδοση 1989
σελ. 53, 54, ποῦ τὸ δημοσιεύουμε ὁλό-
κληρο:

«Καὶ μέσ' στὴν κοσμοθύελλα,
στὰ δάκρυα, στὸν πόνο ὅλης τῆς γῆς,
στρατιῶτες τῆς ἀνέσπερης αὐγῆς
δέσμες ἀχτίδων ἔφερναν:
ἐλπίδες λαμπερές,
ἀπὸ τὰ νάματα τῆς ἄσβεστης πη-
γῆς...

Παιδιὰ γλυκά, χαρούμενα
– ποτὲ ἢ χαρὰ δὲ λείπει
ἀπ' ὄσους ξέρουν πῶς περνᾶ ἡ κάθε
λύπη –
ἐδῶ δυὸ λόγια χάριζαν,
λίγο ψωμί ἐκεῖ·
καὶ τὸ ψωμί τους «ἐκ τῶν πέντε ἄρ-
των»

ἦταν·
τὰ λόγια τους ἀγάπης μουσικῆς...

Ποιὸς δὲν ἀντάμωσε τ' ἀγγελικὰ παι-
διά,
μὲ τὸ χρυσὸ τὸ μήνυμα;
Ποῦ μέσ' στὴν κοσμοθύελλα,
στὰ δάκρυα, σ' ὅλη τὴ γῆ,
δέσμες ἀχτίδων ἔφερναν
ἀπ' τὴν αἰώνια, τὴν οὐράνια φωτο-
πηγὴ
ἀπὸ τὸν Ἔβρο, τὴ Ροδόπη – ὡς τὴν
Κρήτη
ἀπὸ τὴν Πίνδο
ὡς τὸν Ψηλορείτη.

Καὶ τί δὲν ἔδωσαν στὴ μάχη τῆς Ἀ-
γάπης;
Στὸ πείσμα τοῦ ληστοῦ,
στὸ μίσος τοῦ Ἀλεμάνου,
δέσμες ἀχτίδων ἔφεραν
κι ἐλπίδες λαμπερές
οἱ γενναῖοι στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ».

Αὐτὸ τὸ μήνυμα ποῦ ἔφερναν τότε,
στὴν κατοχὴ, στὸ λαό μας αὐτοὶ οἱ νέ-
οι, «οἱ στρατιῶτες τῆς ἀνέσπερης αὐ-
γῆς» ἔφτασε κάποτε καὶ στὸν ποιητὴ
μας, κι αὐτὸ τὸν ὀδήγησε «κάποιο πρωῒ
μὲ τὴν αὐγὴ» σ' αὐτὸ τὸ Χριστιανικὸ
Ἔργο, στὶς «Ἀκτίνες», καὶ στὶς «Ἐκ-
δόσεις ἡ Δαμασκός», γιὰ νὰ γίνεῖ κι
αὐτὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴ
μεγάλη μάχη τῆς ἐποχῆς μας γιὰ τὴν
ἀλήθεια, ποῦ τόσο ἀναζητοῦσε ὅλα αὐ-
τὰ τὰ χρόνια, γιὰ νὰ γίνεῖ ἱερούργος τῆς
ἀλήθειας καὶ «σαλπικτῆς τῶν αἰωνίων
ἁγιῶν».

Και είναι συγκινητικό, αφάνταστα συγκινητικό, τὸ περιστατικὸ πὸν ἦρθε μπροστά μας μόλις τώρα τελευταία, τὸν Ἰούνιο πὸν μᾶς πέρασε, αὐτὸ δηλ. πὸν σημειώνει με ἐπιστολὴ του στὴ «*Νέα Ἐστία*» ὁ λογοτέχνης καὶ συγγραφέας, Κ. Ἀσημακόπουλος, πὸν τότε ἦταν ἐφηβος, ἓνα παιδόπουλο, πὸν ἀντάμωσε στὴ γειτονιά τοῦ Θεοσείου, μαζί με τ' ἄλλα παιδιά, τὴν παρουσία τοῦ ποιητῆ μας, πὸν ἔμενε κι ἐκεῖνος ἐκεῖ σὲ ἰσόγειο σπίτι (τὸ 1947, ὅπως εἶχε τὴν προθυμία καὶ τὴν καλοσύνη νὰ με πληροφορήσει τηλεφωνικῶς ὁ ἐπιστολογράφος) καὶ τὸν ἔβλεπαν μέσ' ἀπ' τὶς γρίλιες, νὰ γράφει, συνεχῶς νὰ γράφει... Ὅλοι μας τὸν συγχαίρουμε καὶ τὸν εὐχαριστοῦμε θερμὰ, γιὰ τὸν αὐθορμητισμὸ καὶ τὴν πρωτοβουλία πὸν εἶχε νὰ στείλει αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ, ὅπως ἐπίσης εὐχαριστοῦμε θερμὰ καὶ τὴ «*Νέα Ἐστία*» πὸν τὴ δημοσίευσε, γιατί ἔτσι, μᾶς χάρισαν αὐτὸ τὸ σημαντικὸ ἱστορικὸ στοιχεῖο γιὰ τὸν ποιητῆ.

Ἐκτενὲς ἀπόσπασμα αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς ἐπιστολῆς δημοσιεύουμε, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ μέσα στὸν καιάδα τῶν τόμων καὶ τῶν Βιβλιοθηκῶν καὶ γιὰ νὰ ἔχει σύνδεση μ' αὐτὰ τὰ σημειώματα πὸν γράφονται ἐδῶ γιὰ τὸ μεγάλο μας ποιητῆ:

«Λίγα ἀκόμη γιὰ τὸν Στέφανο Μπολέτση

Ἄγαπητὴ «*Νέα Ἐστία*»,

Μὲ αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ μου θέλω νὰ συγχαρῶ τὸν καλὸ ποιητῆ κ. Νίκο Τυπάλδο γιὰ τὴν ἐμπεριστατωμένη μελέτη του, τὴ σχετικὴ με τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἀξιου, μὰ ἄγνωστου καὶ στὸ σχετικὰ μικρὸ κοινὸ τῆς ποιήσεως ἀληθινότητος φίλου καὶ συναδέλφου τοῦ Στέφανου Μπολέτση. Τέτοια εὐγενικὰ μελετημένα κείμενα συμβάλλουν στὸ νὰ μὴ σκεπάζεται ἡ λήθη «τὸ ἔργο τῶν ποιη-

τῶν ἄδοξοι πὸν ναι» (κατὰ τὸν Καρυωτάκη). Καὶ παίρνω ἀφορμὴ γιὰ νὰ συμπληρώσω λίγα στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ ποιητῆ, γιατί συμβαίνει στὰ παιδικὰ καὶ στὰ ἐφηβικὰ χρόνια μου νὰ ἦταν μέσα στὸν περιορισμένον κόσμον μου. Ὅμως λυπᾶμαι ἀληθινὰ, πὸν γιὰ ν' ἀρχίσω κάπως ὁμορφα, πρέπει ν' ἀναφερθῶ σὲ κάτι δικό μου. Ὅταν ὁ σπουδαῖος Νορβηγὸς Ἑλληνιστῆς Μπγιὸρν Μπρότεν, γιὸς τοῦ μεγάλου νεοκλασικοῦ συγγραφέα Ὅσκαρ Μπρότεν, τέλειωσε τὴ μετάφραση τοῦ βιβλίου μου «*Ἡ Γενιά τῶν αἰχμαλώτων*», πὸν εἶναι μυθιστορηματικὸ χρονικὸ τῆς ἐφηβείας μου, μοῦ ἔκανε τὴν ἐντυπωσιακὴ παρατήρηση: «*Ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἀφήγησε προκύπτει ὅτι ὑπάρχει μέσα σὲ αὐτὸ τὸν περίγυρον ἓνας ποιητῆς ἀόρατος πὸν ἐπηρεάζει τὰ πρόσωπα δίχως νὰ βγαίνει μπρὸς τους. Ἴσως θὰ ἦταν καλὸ νὰ φανεῖ.*» Δὲν εἶχε πέσει ἔξω. Ὁ ποιητῆς αὐτὸς ὑπῆρχε πραγματικὸς στὸν κόσμον τοῦ βιβλίου, σὲ γειτονιά τοῦ Θεοσείου. Ζοῦσε σ' ἓνα παλιό, ἰσόγειο, γωνιακὸ σπίτι, με πολλὰ δωμάτια στὴν ἀράδα, στὴ γωνία τῶν ὀδῶν Ἐφειῶν (ἀριθμὸς 7) καὶ Ἡλία Πουλοπούλου. Πίσω ὑπῆρχε αὐλὴ με ἀρκετὲς πόρτες γιὰ δύο ἢ τρεῖς οἰκογένειες· καὶ νομίζω πὸν κάποια μεσόκοπη ἐκεῖ, γυναίκα τοῦ ἀξεκουράστου μόχθου ὡς πλύστρα, θὰ τοῦ ἐνέπνευσε τὸ ποίημά του «*Ἡ Ἄγια Πέρσα*», πὸν παραθέτει στὴ μελέτη του ὁ κ. Τυπάλδος. Τὸ παράθυρον τοῦ δωματίου του – ὅπως κι ὅλα τοῦ ἴδιου σπιτιοῦ – ἦταν χαμηλό, στὸ ὕψος τῆς μέσης τῶν διαβατῶν τοῦ χωμάτινου μικροῦ δρόμου. Εὐκόλα ἔμεῖς τὰ παιδιά πὸν βουίζαμε ἔξω με τὰ παιχνίδια μας – τέτοιες εἰκόνες δὲν γίνονται πλέον στὶς γειτονιὲς τῆς Ἀθήνας – μπορούσαμε νὰ πλησιάζουμε καὶ νὰ κρυφοκοιτάζουμε, ἀπὸ τὶς ἀνοιγοκλειόμενες γρίλιες τῶν παλιῶν ξώ-

φυλλων, μέσα τὸν ποιητὴ. Κι ἐγώ – ἄμαρτία ἐξομολογημένη, ἄμαρτία παρακινημένου παιδιοῦ – τὸ ἔκανα. Γιατί ἡ παρουσία τοῦ κωφοῦ ποιητῆ, ποῦ δὲν ἄκουγε οὔτε τὸ ἀλαλητὸ τῶν παιχνιδιῶν μας, εἶχε μεταβληθεῖ καὶ σὲ θρύλο τιμῆς γιὰ τὴ λαϊκὴ γειτονιά μας, ἐφ’ ὅσον στὸ σπίτι μας ὅταν ἔφερνε κάθε δεκαπενθήμερο ὁ πατέρας μας τὸ περιοδικό «Ἀκτίνες», τὸ πρῶτο ποῦ κοιτάζαμε νὰ δοῦμε ἦταν ἂν δημοσιευόταν ποίημα τοῦ εὐγενικοῦ διακριτικοῦ γείτονα. Ἦταν εὐγενῆς καὶ στὴν ὄψη. Εὐσχήμων, θὰ ἔλεγα. Ζοῦσε μὲ τὴν ἀδελφὴ του Μέλπω, ἀληθινὴ κυρία, καὶ τὴν κόρη της... Κάποτε περνοῦσε καὶ τοῦ χτύπαγε τὸ τζάμι ἓνας ἄλλος γείτονας – κι αὐτὸς τοῦ χώρου τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης – ποῦ κατὰ σύμπτωση κι αὐτὸς δὲν ἄκουγε. Ὁ μελετητὴς τοῦ «Καραγκιόζη» Τζούλιο Χαϊμ. Καὶ κάποτε -ἄραιά καὶ ποῦ- πήγαινε στὴν παλιὰ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Θεσείου, ὅπου ὁ πατέρας μου ἦταν ἐπίτροπος. Τὸ βράδι τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, σὰν περνοῦσε στὸ δρόμο του ὁ «Ἐπιτά-

φος», τὸν βλέπαμε νὰ βγαίνει στὸ πλαίσιο τοῦ παραθύρου μὲ τὸ ἀναμμένο κερί του, ἰσχνὴ μορφή ποῦ μισοφωτιζότανε παράδοξα, εἰκόνα ὀσίου. Γενικὰ ἐντύπωση ὀσιότητας μᾶς ἄφηνε μὲ τὴν ἀπομόνωση ποῦ γύρευε γιὰ νὰ περνᾷ, νὰ διάγει μὲ τὴν ποίηση. Κλεινόταν. Κι ὅπως τῶρα τὸν φέρνω μπρὸς μου στὸ δωμάτιό του μὲ τὰ γερμένα ξώφυλλα τοῦ παραθύρου του, μοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ...

Καὶ βέβαια πολὺ περισσότερο αὐτὴ ἡ τέχνη, ἡ δική του, ποῦ ἐμπνεόταν ἀπ’ τὸ σωτήριο δίδαγμα τοῦ Θεανθρώπου.

Τίποτ’ ἄλλο.

Κ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

(«Νέα Ἑστία», Τεύχος 1582, 1ης Ἰουνίου 1993, σελ. 754-755.)

Ἐμεῖς σὲ προσεχῆς ἄρθρο, θ’ ἀκολουθήσουμε τὸν ποιητὴ μας στὴ νέα πορεία του καὶ προπάντων στὴ νέα μεγαλειώδη καὶ ἀκτινοβόλα δημιουργία του.

Ν. Π. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο Α΄ Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

Πολύπλευρον και πολύπλοκον έχει καταστή τὸ λεγόμενον Μακεδονικὸν θέμα. Μὲ ὄλον τὸν κύκλον τῶν ἀπαραδέκτων γνωστῶν ἀξιώσεων τὸ γειτονικὸν κρατίδιον τῶν Σκοπιῶν έχει δημιουργήσει πρόβλημα σοβαρὸν. Ἡ δὲ προκλητικότης τοῦ Σκοπιανοῦ κρατιδίου ἔφθασε εἰς θρασεῖαν παράκρουσιν νὰ θέλῃ νὰ ὑψώσῃ σημαίαν εἰς τὰ Ἑνωμένα Ἐθνη εἰκονίζουσαν τὸν ἥλιον τῆς Βεργίνας, καθαρῶς ἑλληνικὸν σύμβολον, ποῦ ἔφερε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὁ ἀείμνηστος ἀρχαιολόγος Μανώλης Ἀνδρόνικος.

Ὅπως καταφαίνεται ἀπὸ πλῆθος πηγῶν ἡ ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀρχαιολογία τῆς Μακεδονίας ἀποδεικνύουν περιτράνωσ ὅτι πέραν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Πίνδου ἐζοῦσαν οἱ Μακεδόνες Ἕλληνας τὴν καταγωγὴν, μὲ συνείδησιν τῆς διαφορᾶς ἐναντι ἄλλων βαρβαρικῶν φύλων, ποῦ περιεστοίχιζον τούτους· ὠμιλοῦσαν γλῶσσαν, τὴν παναρχαίαν ἑλληνικὴν δωρικοῦ τύπου διάλεκτον. Συμειώνομεν δὲ ὅτι μολονότι δὲν εἶχε καλλιεργηθῆ ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων συνεπεῖα ἐλλείψεως φιλολογικῶν πηγῶν, ὅμως ἦτο ἐπιδεκτικὴ συνειδητοποίηση μὲ ὁμόρους Ἕλληνας, ἀκριβῶς διότι ἦτο ἑλληνογενής, οὐσιωδῶς διαφέρουσα ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν βαρβαρικῶν λαῶν.

Ἐκδηλὸς καὶ περιφανὴς τρόπος ἀποδείξεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἦθους καὶ χαρακτήρος τοῦ βίου τῶν Μακεδόνων εἶναι ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Αἰγῶν. «*Οἱ Βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἡρακλείδου Τημένου, βασιλέως τοῦ Ἄργου τῆς Πελοποννήσου, καταγωγὴν των. Κατὰ*

τοὺς ἐπιχωρίους θρύλους, τοὺς ὁποίους μετὰ πολλῆς γραφικότητος παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Ἡρόδοτος, τὸ Μακεδονικὸν κράτος ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, υἱοῦ τοῦ Τημένου, ὁ ὁποῖος μετενάστευσεν ἐκ τοῦ Ἄργου μετὰ τῶν ἀδελφῶν του εἰς Μακεδονίαν καὶ, κατόπιν πολλῶν, λίαν ρωμαντικῶν περιπετειῶν, ἔκτισε τὰς Αἰγᾶς, τὰς ὁποίας κατέστησε πρωτεύουσαν. Οὕτως ἢ ἄλλως, τὸ Μακεδονικὸν κράτος καὶ διὰ τῶν ἐπιτοπίων παραδόσεων καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἐμφανίζεται ὡς ἔργον τῶν Ἑλλήνων, συντελεσθὲν κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος πρὸς ἐξόντωσιν ἢ ἀπομάκρυνσιν οἰκούντων εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας βαρβάρων» σημειώνει ὁ Ἄπ. Δασκαλάκης. («Ἀλέξανδρος Α΄ ὁ Φιλέλληνας», Ἐπετηρὶς Φιλοσοφ. Σχολῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν 1958 – 1959 σελ. 220 – 221).

Οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἦσαν Ἕλληνες. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς αὐτοὺς ἀνδρας ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ ὁ ὁποῖος ἀπεκλήθη φιλέλληνας. Οἱ ἀρχαῖοι τοῦ προσέδωκαν τὴν προσωνυμίαν «Φιλέλληνας» ἐξ αἰτίας τῆς σημαντικῆς προσφορᾶς του πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Εἶναι ἡ σπουδαία φυσιογνωμία τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, ἡ ὁποία ὑπερέχει πολλῶν συγχρόνων του καὶ ἐμφανίζει πανελλήνιον ἐνδιαφέρον μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν γράψει («Ἀκτίνες» Δεκέμβριος 1992, Ἰανουάριος 1993, Φεβρουάριος 1993).

Ὁ Ἡρόδοτος εἶναι κυρία πηγή πληροφοριῶν περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄. Ὁ ἴδιος ἐξαίρει τὴν φιλελληνικὴν στάσιν του καὶ δρᾷσιν κατὰ τὴν περίοδον

των μηδικῶν πολέμων. Παρουσιάζει τὰ ἑλληνικά του φρονήματα καὶ ὄλα τὰ προσφερθέντα ἐκ μέρους του διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους. Ἴσως ἡ ὄλη προσπάθεια τοῦ ἱστορικοῦ Ἡροδότου νὰ διακηρύξη τὸ φιλελληνικὸν ἠθος τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄ νὰ ἐμπίπτῃ εἰς αὐστηρὰν κριτικὴν τῶν ἄλλων μεταγενεστέρων ἱστορικῶν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Ἡρόδοτος εἰς τὸ ἱστορικὸν του ἔργον διαχωρίζει τὰ θεωρούμενα ὡς θρύλους ἢ ἀνέκδοτα ἐναντι τῶν ἄλλων ἱστορικῶν γεγονότων.

Εἶχε περιηγηθῆ πολλὰ μέρη καὶ ἦτο ἐμπλεως σοφίας καὶ πείρας καὶ συνεπῶς δὲν θὰ ἀποτελοῦσαν ὑπερβολὴν τὰ ὅσα ἐπαινετικά γράφει περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄. Ἦτο εὐσυνείδητος καὶ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ προσπάθειαν ἐξιστορεῖ τὰ διάφορα γεγονότα καὶ ἰδιαίτερος τὰ ὅσα ἀναφέρονται ἐκ μέρους του διὰ τὴν μορφήν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄.

Ὁ Ἀλέξανδρος συνδέεται μὲ τὰ σημαντικὰ καὶ θεελλῶδη γεγονότα τῶν Περσικῶν πολέμων. Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀνεπιφύλακτος εὐμένεια τοῦ Ἡροδότου πρὸς αὐτὸν μόνον. Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι, πόλεις, παράγοντες λαμπροὶ τῶν ἑλληνικῶν θριάμβων κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους ἀποδέχονται τὸν Ἀλέξανδρον ὡς μέγαν εὐεργέτην καὶ ἥρωα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπομένως οἱ ἐπαινετικοὶ καὶ ἐγκωμιστικοὶ λόγοι τοῦ Ἡροδότου πρὸς αὐτὸν δὲν εἶναι μυθεύματα οὔτε ὑπερβολή, ὅπως ὑπεστήριξαν νεώτεροι ἱστορικοί. Οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῆ κανεὶς ὅτι ἐμήδισε ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α΄.

Ἄν καὶ δὲν ἔχωμεν πληροφορίας ἀκριβεῖς, ὁ Μακεδὼν αὐτὸς βασιλεὺς ἀπὸ τὰ νεανικά του χρόνια ἐγαλουχήθη μὲ φρόνημα ἑλληνικόν, διότι ἐξεδήλωνε εἰς κάθε περίστασιν τῆς ζωῆς του τοῦτο.

Ἄξιον μνείας εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι

ὁ Ἀλέξανδρος κατόρθωσε νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς Πέρσας πρέσβεις τοῦ Μεγαβάζου, ἀπεσταλμένοι τῆς Περσικῆς ἡγεσίας, ὅταν αὐτοὶ ἠθέλησαν νὰ προσβάλουν τὰς συζύγους καὶ γυναῖκας τῶν Μακεδόνων. Τοῦτο ἐπράξε εἰς ἡλικίαν νεαρὰν περίπου 18 ἐτῶν καὶ ἔλαβε χώραν τὸ 512 π.Χ.

Ὁ Ἡρόδοτος δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μνημονεύσῃ ἕνα παρόμοιον γεγονὸς ἂν ὁ ἴδιος δὲν εἶχε ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειάν του. Τοῦτο τὸ συμβάν ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀπαρχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους εἰς πλαίσιον ἑλληνικόν.

Ὁ Ἡρόδοτος παραθέτει ἄλλο γεγονὸς, περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ αὐτὰ μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἐξοντώσεως τῆς περσικῆς πρεσβείας εἰς Αἰγιάς. Ἰδιαίτεραν σημασίαν ἔχει ἡ ἐπιθυμία του νὰ συμμετάσχῃ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Κάποιοι εἶχον ἀμφισβητήσῃ τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς του. Οἱ Ἑλλανοδίκαι ὁμῶς, ποὺ ἐπώπτεον τὴν καλὴν δεξαγωγὴν τῶν ἀγῶνων καὶ ἐπέλυον τὰς ἀναφυομένας διαφορὰς, ἀπεδέχθησαν τὴν συμμετοχὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς Ἕλληνας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε μέρος τὸ 496 π.Χ. εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας πιθανῶς καὶ ἐτερμάτισε μαζί μὲ τὸν πρῶτον ἀθλητὴν, χωρὶς νὰ ἀνακηρυχθῆ Ὀλυμπιονίκης· τοῦτο δὲν ἔχει σημασίαν, ὅσον ἔχει τὸ ὅτι ἐπεβεβαιώθη διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἡ ἑλληνικότης του. Αὐτὴ ἦτο δεδομένη καὶ τὸ μόνον ποὺ ἐπράξε ἦτο νὰ διακηρύξη τοὺς οἰκογενειακοὺς τίτλους ἑλληνικῆς εὐγενείας, δηλ. τὴν καταγωγὴν του ἀπὸ τοὺς Ἡρακλειδεῖς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας. Ἡ νίκη ἐκείνη τοῦ Μακεδόνοιο Ἀλεξάνδρου ὑμνήθη εἰς ἕνα ποίημα τοῦ Πινδάρου, τοῦ ὁποῦ ἕνα μόνον ἀπόσπασμα διασώζεται. Αὐτὸ τὸ ποίημα εἶχε πανελληνίως ἀπήχησιν εὐμενῆ διὰ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Α΄.

Ἄδιαφιλονίκητον γεγονός εἶναι ἀκόμη ὅτι καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλέξανδρος ἐβοήθησε τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἡρόδοτος τὸν ὀνομάζει «πρόξενον καὶ εὐεργέτην» (Ἡρόδ. 8, 136). Τὸ 480 π.Χ. συνεβούλευσε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ Τέμπη ὡς θέσιν ἐπισηφαλῆ, νὰ μὴ ἐπιχειρήσουν ἀναχαίτισιν τῶν Περσῶν, ἐφ' ὅσον τῶν τελευταίων ὁ ἀριθμὸς ἦτο τεράστιος. Ἔδωσε πληροφορίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας περὶ τῶν κολοσσιαίων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ συνέστησε τὴν ἄμεσον ἀποχώρησίν των. Τὴν νύκτα πρὸ τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐφθασε εἰς τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον καὶ εἰδοποίησε τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς περὶ ἐπιχειρήσεως αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Μαρδόνιον κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκτὸς τοῦ Ἡροδότου τὸ γεγονός αὐτὸ μνημονεῦει καὶ ὁ Πλούταρχος (Ἀριστείδου § 15). Ἀπετόλμησε δὲ ὁ ἴδιος τὸ ἐκπληκτικὸν αὐτὸ ἐγχείρημα κατὰ παράδοσιν τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ποὺ ἦσαν πρὸ πάντων γενναῖοι πολεμισταὶ προσφέροντες ὑπέροχον παράδειγμα ἀνδρείας καὶ αὐταπαρνήσεως.

Κατὰ συνέπειαν ὁ Ἀλέξανδρος ἀποβαίνει ὁ δημιουργὸς τῆς Μακεδονικῆς ἐνότητος· κατέβαλε δὲ πολλὴν προσπάθειαν ἀναπτύξεως σχέσεων προσωπικῶν καὶ τοῦ κράτους του μετὰ τὴν νότιον Ἑλλάδα. Εἶχε πλήρη συναίσθησιν τῆς ἐλληνικότητός του καὶ ἐπιζητοῦσε νὰ μεταφέρῃ τοὺς ἐλληνικοὺς τρόπους ζωῆς καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Διασωθεῖσαι πηγαὶ ἀναφέρουν ὅτι ἐπεσκέφθησαν τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐφιλοξενήθησαν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον προσωπικότητες, ὅπως ὁ Ἑλλάνικος, ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Πίνδαρος. «Ἐν πάσῃ περιπτώσει, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς Μακεδονίας, ἢ ὅποια εἶχε μεί-

νει ἐν μεγάλῃ καθυστερήσει. Τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καλλιεργοῦνται ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Αἰγῶν, ἐνθα συνεκεντροῦντο καί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔζων οἱ ἐπιφανέστεροι Μακεδόνες» σημειώνει ὁ Ἀπ. Δασκαλάκης. («Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ ὁ Φιλέλλην» Ἐπετ. Φιλοσ. Σχολ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1958–59 σελ. 333).

Μαρτυρεῖται ἐγκύρως ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀμέσως μετὰ τὴν ἦτταν τῶν Περσῶν εἰς Πλαταιὰς ἐξεδήλωσε ὑπερόχως τὰ ἐλληνικά του αἰσθήματα καὶ τὰ πατριωτικά του ἰδεώδη· συνετέλεσεν εἰς τὴν τελικὴν καταστροφὴν τῶν Περσῶν, διερχομένων ἀπὸ τὴν χώραν του πρὸς ἐπιστροφὴν των εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ ἐπεξέτεινε ἀκολούθως τὸ κράτος του καὶ διηύρυνε τὴν ἰσχύν του.

Τοιοῦτοτρόπως ἀπέκτησε κύρος ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων, ἀνυψώθη εἰς πανελλήνιον φυσιογνωμίαν καὶ ὀνομάσθη Φιλέλλην. «Ἄλλως τε ὁ τίτλος τοῦ Φιλέλληνα, ποὺ σήμαινε φιλόπατρις, δινόταν σὲ Ἕλληνας καὶ κυρίως σ' ἐκείνους ποὺ δὲν περιώριζαν τὴν δράση καὶ τὴ σκέψη τους στὸ στενὸ τοπικιστικὸ ὄριζοντα τῆς πόλης ἢ τοῦ κράτους ποὺ γεννήθηκαν ἢ ζοῦσαν, ἀλλὰ εἶχαν ὀρίζοντες πανελληνίας σκέψεως» παρατηρεῖ ὁ Ν. Κ. Μάρτης: («Ἡ πλαστογραφία τῆς Ἱστορίας τῆς Μακεδονίας» Ἀθήνα 1983 σελ. 14).

Ἀντιλαμβάνεται ὁ καθείς ὅτι Φιλέλλην ἐκαλεῖτο ὄχι ἀπλῶς ὁ φίλος τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διεποτιζέτο καὶ ἐνεφορεῖτο ἀπὸ πνεῦμα πανελλήνιον, καὶ ὡς Ἕλληνας προσέφερε θαυμαστάς ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Φιλέλληνες ἐκαλοῦντο ὅλοι οἱ φιλοπάτριδες Ἕλληνας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐκ μέρους ἱστορικῶν, ρητόρων, φιλοσόφων, ποιητῶν καὶ λοιπῶν συγγραφέων. Ἡ αὐτὴ τακτικὴ χρησιμοποιοῦται καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους

χρόνους, ὥστε φιλέλληνες νὰ ὀνομάζωνται ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παντοιοτρόπως εὐεργέτησαν τὸ Ἔθνος.

Ὁ Ρήγας Φεραῖος εἰς τὸ βιβλίον του «*Στοιχεῖα Φυσικῆς*», ἀναφέρει δι' ἑαυτὸν: «*ὄντας φύσει φιλέλλην δὲν ἠὲ χαριστήθη μόνον νὰ θρηνησῶ τὴν κατάστασιν τοῦ Γένους μου, ἀλλὰ καὶ συνδρομὴν ἐπάσχισα ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί*». («*Πρὸς τὴν Νίκη*» τεύχος 492 Αὐγούστ. 1992, σελ. 329).

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ διαπρέπτερος ἀντιπρόσωπος τῆς ἐλληνικῆς σοφίας καὶ διανοίας, τοὺς ἐπιφανεῖς Ἕλληνας, ἐνδιαφερομένους τὰ μέγιστα διὰ τὴν χώραν των, Ζωσιμάδες, Ἀλ. Μαυροκορδάτος, Ἰ. Καποδίστρια καὶ ἄλλους ἀποκαλεῖ Φιλέλληνες. Σημειώτεον ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 οἱ ἄλλοδαποὶ ἐκεῖνοι, πού ἔδειξαν ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ὀνομάσθησαν Φιλέλληνες.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α΄, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ ὡς νέος καὶ ὡς ἡγέτης κατόπιν ὄριμος, ἀπέβη πρόμαχος ἐλευθερίας καὶ ἰδανικῶν. Δι' αὐτὸ ἔλαβε τὴν προσωνυμίαν «*Φιλέλλην*». Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ ἔτυχε τῆς τιμητικῆς αὐτῆς ὀνομασίας, διότι εἰς δραματικὰς ὥρας τοῦ ἔθνους κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος διεδήλωσε τὸ πανελλήνιον φρόνημά του καὶ ἐπῆρε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ δὲν ἦτο μόνον πολιτικὴ καὶ ἐθνικὴ μορφή ἀλλὰ καὶ προσωπικότης πνευματικῆ. Ἡ προσωνυμία «*φιλέλλην*» ὑποδηλώνει ἄριστα τὴν ἀνάλογον ἠθικὴν ἀγωγὴν καὶ πνευματικὴν του παιδείαν. Ἀκριβῶς οἱ ἱστορικοὶ δὲν γνωρίζουν ποίους διδασκάλους εἶχεν ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α΄. Εἶναι ὥστόσο γνωστὸν ὅτι περὶ τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰῶνος εἰς τὴν Θάσον, τὰ Ἄβδηρα, τὰ Στάγειρα καὶ εἰς ἄλλας πολι-

τείας τοῦ Βορείου Αἰγαίου διάφοροι πνευματικοὶ ἄνδρες συνέρρευσαν καὶ ἀσφαλῶς συνέβαλον εἰς τὴν πνευματικὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ ἠθικὴν ἀνατροφὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν. Παραδόσεις περὶ Ἡρακλέους καὶ Ἡρακλειδῶν, θρύλοι τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως, τὰ περὶ Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας καὶ ἄλλα παραδοσιακὰ στοιχεῖα τοῦ προῖστορικοῦ ἑλληνισμοῦ ἐγαλούχησαν τὸ πνεῦμα τοῦ νεαροῦ ἡγεμόνος. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος πάντοτε προτάσσει τὴν ἐλληνικὴν του καταγωγὴν δηλ. τὴν καταγωγὴν του ἐκ τῶν Ἡρακλειδῶν, τοῦ Ἄργου καὶ τῶν Τημενιδῶν.

Ἡ ἐπίσκεψις του εἰς τὸ κλεινὸν ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν συμπίπτει εἰς ἐποχὴν πού εἶχε ἀρχίσει ὁ καλλιτεχνικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς ὄργανισμὸς τῶν Ἀθηναίων μέσα εἰς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα. Ὁ βᾶσιμος συλλογισμὸς μᾶς πείθει ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος τιμᾶται καὶ ἐκτιμᾶται ὡς φυσιογνωμία προικισμένη μὲ πολλὰ πνευματικὰ χαρίσματα καὶ φρόνημα πανελλαδικὸν μέσα εἰς τὸ ἀνώτερον πνευματικὸν περιβάλλον, εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτιστικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἀτμόσφαιραν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου συντελεῖται τῆς «*Ἑλλάδος παιδεύσεις*», κατὰ Θουκυδίδην. Μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα ἀποδεικνύει τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν μόρφωσίν του ὡς ἐλληνικὴν. Ὁ πατέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄, ὁ Ἀμύντας, 50 χρόνια βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, κεκτημένος πολλὴν φρόνησιν καὶ ἐμπλεως μεγάλης πείρας, ἐφρόντισεν, εἶναι βέβαιον, νὰ δώσῃ σωστὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν εἰς τὸν διάδοχόν του υἱόν. Τοῦτο εἶναι ἀδιαφιλονείκητον κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἱστορικῶν.

Τὸ ὅτι εἶχε διδαχθῆ τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὸ ὅτι εἶχε ἐξαιρετικὰ πνευματικὰ προτερήματα φαίνεται πάλιν, κατὰ τὴν γνώμην ἐγκύρων ἱστορι-

κῶν, ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὠμιλοῦσε δημοσίᾳ εἰς πανελληνίους ἀγῶνας, μετέβαινε εἰς Ἀθήνας, ἔφερεν εἰς πέρας λεπτὰς διπλωματικὰς ἀποστολάς, ἐκφώνουσε λόγους ἐμπνευσμένους ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου.

Εἶχε πλήρη συνείδησιν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν πολυτίμων ἀγαθῶν τῆς. Σπουδαῖοι εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄ πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, ὅπου κατέστησε γνωστὰ πρὸς αὐτοὺς τὰ μυστικά τοῦ Μαρδονίου: «αὐτός τε γὰρ Ἑλληὴν γένος εἰμι τούρχαιον καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοισι ὀρᾶν τὴν Ἑλλάδα» (βλ. Ι. Σ. Παπασταύρου: «Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος», Ἀθῆναι 1969, σελ. 144).

Εἶναι γνωστὸν ἐπίσης ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε κατ' ἀπονομὴν τὸν τίτλον τοῦ προξένου καὶ εὐεργέτου τῶν Ἀθηναίων. Τοῦ τίτλου αὐτοῦ ἡ ἀπονομὴ ἀποτελοῦσε τὴν μεγαλυτέραν καὶ ὑψηλοτέραν τιμὴν, πού ἤμποροῦσε νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ ἀρχαία ἐλληνικὴ πολιτεία πρὸς ἓνα ξένον δηλ. εἰς ἡγήτην μὴ ὄντα πολίτην τῆς. Ποῖαν ἀποστολὴν εἶχεν ὁ πρόξενος; Ὁ πρόξενος ἐκπροσωποῦσε τὸν δῆμον, πού τοῦ ἐχορήγησε τὸν τίτλον. Ὁ πρόξενος ἐπίσης ὑπερήσπιζε πολιτικά, οἰκονομικά, δικαστικά καὶ θρησκευτικὰ συμφέροντα τῆς πόλεως κατ' ἐνώπιον πολιτικῶν συνελεύσεων, δικαστηρίων καὶ ἄλλων ἀρχῶν. Διεπραγματεύετο συνθήκας, ἐφρόντιζε διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αἰχμαλώτων καὶ δούλων τὴν ἐξαγοράν. Ἐὰν ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε σπουδαίαν παιδείαν καὶ μόρφωσιν, ἂν δὲν διεκρίνετο ἀπὸ ἐξοχα πνευματικὰ πλεονεκτήματα καὶ προσόντα, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη αὐτὴν τὴν τιμὴν ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων.

Τοιοτοτρόπως ὁ Ἀλέξανδρος χαρακτηρίζεται ὡς ὁ δημιουργὸς ἔργου περιφανοῦς καὶ συντελεστῆς κράτους ἰ-

σχυροῦ, τοῦ Μακεδονικοῦ μὲ ἀκραφῶς ἑλληνοπρεπῆ χαρακτῆρα.

Οἱ σύγχρονοι Σκοπιανοί, Σλαῦοι μετανάσται καὶ ἐπήλιδες, δὲν γνωρίζουν τὴν ἱστορίαν; Ἀσφαλῶς ἔχουν τὴν ἐνημέρωσίν των, ἀλλὰ τὴν διαστρέφουν δυστυχῶς. Ἡ γνώσις ὅμως κάποιων σημαντικῶν δημιουργῶν τοῦ Μακεδονικοῦ ἐλληνισμοῦ εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἐπιβεβλημένη διὰ τοὺς Νεοέλληνας. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ διεθνοῦς ἀνθελληνικοῦ κλίματος, πού ἐπικρατεῖ, τοῦτο ἀποτελεῖ παράγοντα προασπίσεως τῆς ἱστορίας μας καὶ τῆς δοξασμένης ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς Μακεδονίας.

Καὶ τοῦτο χρειάζεται, διότι οἱ Σκοπιανοί, ἀμνήμονες τῶν εὐεργεσιῶν τῶν Ἑλλήνων, μολονότι Σλαῦοι, ἐπιμένουν νὰ ὀνομάζουν ἑαυτοὺς Μακεδόνας. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀνιστόρητον τοποθέτησιν ἐπιμένουν καὶ συνηγοροῦν οἱ Εὐρωπαῖοι ἑταῖροι μας. Ἀτυχῶς ἡ πορεία τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων καὶ ἐξελίξεων, οἱ σκοπιμότητες καὶ ἡ ζηλοτυπία τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς γῆς διεμόρφωσαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὸ ὅλον θέμα, ὥστε τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας νὰ κατατμηθῇ εἰς τρεῖς λαούς, τοὺς Ἑλληνας, τοὺς Νοτιοσλαῦοι καὶ τοὺς Βουλγάρους, ἂν καὶ ἀναντιρρήτως ὀλόκληρος αὐτὸς ὁ Μακεδονικὸς τόπος ἔχει καθαγιασθῇ ἀπὸ ποταμοὺς αἱμάτων Ἑλλήνων, ἀρχαίων, βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων. Δι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται ἡ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ καὶ ἔρευνα διὰ νὰ φανῇ πῶς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ εἰδικώτερα ἡ ἀρχαία Μακεδονία, οὕσα Ἑλληνικὴ, ἐστάθη δημιουργὸς καὶ μεταδότης ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ, καί, πῶς τότε, ὅταν τὸ κράτος τῶν Σκοπίων καὶ τὰ λοιπὰ κράτη τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας ἦσαν ἀνύπαρκτα, ἡ Μακεδονία, ὡς ἀκραφῆς ἐλληνικὴ περιοχὴ, ἐπέδειξε ἰκανότητα προασπίσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Σε προηγούμενο άρθρο μας («'Ακτίνες», 'Απρίλιος 1993, σ. 117) μιλήσαμε για την 'Ελευθερία στη ζωή. Στη συνέχεια ως δοῦμε και την ἔννοια τῆς ἐλευθερίας στη Φιλοσοφία.

Ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἦταν τὸ πολυτιμότερο καὶ εὐγενέστερο ἀγαθὸ, χαρακτηριζόταν ὡς «ὄλβιον τέκνον Διός», τὸ εὐτυχισμένο παιδί τοῦ Δία καὶ «ἀθάνατος βασιλεία».

Ἡ ἐλευθερία ἦταν ἀδελφὴ τῆς ἐπιστήμης καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς ἑννέα ἀρετὲς ποὺ κατοικοῦσε μαζί με τὴν Εὐδαιμονία στὸ «Εὐδαιμόνιον οἶκημα». Στὸν Λουκιανὸ ἡ 'Ελευθερία με τὴν Παρρησία λέγονται «θεραπεινίδια τῆς Ἀληθείας», ὑπηρετὲς τῆς ἀλήθειας. Πίστευαν ὅτι ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἔμφυτος στὸν ἄνθρωπο. Ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς γράφει: «ἔμφυτος πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τῆς ἐλευθερίας πόθος». Οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ἀκόμη ὅτι εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ. Ὁ ῥήτορας Ἀλκίδαμος γράφει «ἐλευθέρους ἀφῆκε πάντας ὁ Θεός». Τὴν ἐλευθερία ἐπέδωκαν στὴ ζωὴ τους. Ὁ ἱστορικὸς Ξενοφῶν γράφει: «Τὴν ἐλευθερίαν ἐλοίμην, ἀνθ' ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασιῶν» δηλαδὴ τὴν ἐλευθερία θὰ προτιμοῦσα, ἀπ' ὅλα τ' ἀγαθὰ ποὺ ἔχω καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλαπλάσια. Ἄς δοῦμε ὁμῶς πιὸ ἀναλυτικὰ καὶ τὶς ἀπόψεις τῶν φιλοσόφων γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βούλησης:

Ὁ Σωκράτης ἐξαρτοῦσε τὴν ἐλευ-

θερία τῆς βούλησης καὶ συνέχεια τὴ νόηση καὶ πράξη ἀπὸ τὴ γνώση. Κατ' αὐτὸν κάθε λαθεμένη ἀπὸ ἠθικὴ ἀποψη σκέψη, κρίση, ἢ πράξη τοῦ ἀγαθοῦ προέρχεται ἀπὸ λαθεμένη ἀντίληψη θολωμένη ἀπὸ ἐπιθυμίες. Μ' αὐτὲς ὁμῶς τὶς προϋποθέσεις ὅ,τι κάνουμε, τὸ κάνουμε ἀκούσια. Ἔτσι ἡ ἐλευθερία περιορίζεται ἀπὸ τὴ γνώση καὶ εἶναι διδακτὴ. Ἐλεύθερος κατὰ τὸν Σωκράτη εἶναι αὐτὸς ποὺ γνωρίζει, ὁ σοφός.

Στὴ συνέχεια ὁ Πλάτων συμπλήρωσε τὴ νοησιαρχικὴ ἐξάρτηση τῆς βούλησης με τὴν ψυχολογική. Δέχτηκε τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς, δηλαδὴ τὴ δυνατότητα τῆς βούλησης νὰ ἐκλέγει ἀνάμεσα σὲ διαφορετικὰ κίνητρα. Ὑποστήριξε ὅτι ὁ ἄνθρωπος βυθίζεται στὴν ἠθικὴ ἀνελευθερία με δική του εὐθύνη. Μιλοῦσε εὐρύτερα γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν εὐθύνη του γιὰ τὶς πράξεις του.

Στὸν Ἀριστοτέλη φάνηκε πιὸ καθαρὴ καὶ πιὸ αὐθυπόστατη ἡ ψυχολογικὴ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας. Αὐτὸς δέχτηκε τὴν προσωπικότητα ὡς ἐπαρκὴ λόγο γιὰ τὶς πράξεις. Ἐκούσια εἶναι ἡ πράξη ποὺ προέρχεται ἄμεσα ἀπὸ τὴν προσωπικότητα καὶ ἐκτελεῖται με τὴ γνώση τῶν συνθηκῶν τῆς. Κατ' αὐτόν, προϋπόθεση τοῦ ἠθικοῦ καταλογισμοῦ εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς, ποὺ σχετίζεται με τὴν ἐπιλογή τῶν σκοπῶν.

Ὁ Περικλῆς στὸν «Ἐπιτάφιό» του κάνει μιὰ ἱεράρχηση τῶν ἀξιών

της ἐλευθερίας, της εὐδαιμονίας και της εὐψυχίας. Δέχεται ὅτι «...τὸ εὐδαιμόν τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον κρίναντες». Αὐτὸς πιστεύει ὅτι ἡ εὐδαιμονία περνώντας ἀπὸ τὴν ἐλευθερία βρίσκει τὴν οὐσία της στὴν εὐψυχία. Ἡ εὐψυχία ἦταν πολὺ ὑψηλά, ἦταν ἡ πηγή της σωκρατικῆς εὐπραξίας και δῆλωνε τὴν ὁμολογία της συνείδησης μὲ τὸν ἑαυτὸ της. Γι' αὐτὸ καλοῦσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν ὅτι ἡ εὐδαιμονία εἶναι ἡ ἐλευθερία και ἡ ἐλευθερία ἡ εὐψυχία.

Ὁ Περίανδρος ἐξαρτοῦσε τὴν ἐλευθερία ἀπὸ τὴ φωτισμένη συνείδηση και τὴν ἐταύτιζε μὲ τὴν ἀγαθὴ συνείδηση. Ὁ Χρύσιππος προχώρησε στὴν ἐξέταση τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου, ἀναφέρθηκε σὲ κριτήρια ἐκλογῆς και ἀναγνώρισε κύρια και δευτερεύοντα αἷτια στὴ σκέψη και στὴν ἀπόφαση: Ἔδειξε ὅτι κάθε ἀπόφαση εἶναι τὸ ἀναγκαστικὸ ἐπακόλουθο τῆς ἀλληλεπίδρασης τῶν γεγονότων και φαινομένων τοῦ περιβάλλοντος. Πίστευε ὁμως ὅτι ἡ συγκατάθεση τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ κύριο αἷτιο στὴν ἐκλογή και ἀπόφαση, ἐνῶ οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες και τὸ περιβάλλον τὰ δευτερεύοντα αἷτια. Δεχόταν ὅτι τὸ «ἡγεμονικόν», ὅπως ἔλεγε, πὸν ἐνυπάρχει στὸν ἄνθρωπο, ἐνεργεῖ μόνο του μὲ τὴ θέλησή του.

Ὁ Πλωτῖνος ἔλεγε ὅτι ἡ ἐλευθερία χαρακτηρίζει τὸν ἄνθρωπο και πιστεύει ὅτι εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ φύση και τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ κόσμου. Και ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἓνα ἰδιαίτερο σκοπὸ και ξεχωρίζει, ὅταν ξεφεύγει ἀπὸ τὴν περιορισμένη σωματικὴ ὑπαρξὴ και ὑψώνεται μὲ τὴ σκέψη του στὴ νοητὴ πραγματικότητα, στὴν ὁποία κυριαρχεῖ ἡ ἀπόλυτη ἐλευθερία.

Ἀργότερα, ἔρχεται ὁ Ὁμαῖς ὁ Ἀκινάτης πὸν κινήθηκε νοησιαρχικὰ θεωρώντας ὅτι ἡ βούληση καθορίζεται ἀπὸ τὴ γνώση τοῦ ἀγαθοῦ. Κατ' αὐτὸν ὁ νοῦς συλλαμβάνει και γνωρίζει τί εἶναι ἀγαθόν. Στὴ συνέχεια ἡ βούληση ἐπιδιώκει αὐτὸ πὸν ἀναγνωρίστηκε ἀγαθὸ και εἶναι ἡ πρώτη κινήτρια δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νοῦς προσφέρει διαφορετικὲς δυνατότητες ὑπὸ τύπον μέσου πρὸς σκοπὸν και ἡ βούληση ἐκλέγει τὸ καλύτερο. Κατ' αὐτὸν ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγκαιότητα πὸν βασιζέται στὴ γνώση και στὸ νοῦ. Ὁ Spinoza δέχεται τὴν ἐλευθερία τῆς βούλησης και στὴν «Ἠθικὴ» του ὀρίζει: «...ἐλεύθερο εἶναι κάτι, ὅταν ὑπάρχει ἀπὸ τὴ φύση του και καθορίζεται στίς πράξεις του ἀπὸ μόνο τὸν ἑαυτὸ του».

Ὁ Kant πιστεύει ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἀντικείμενο τῆς γνώσης, ἀλλὰ τῆς πίστης πὸν ἰσχύει στὸν ὑπερραϊσθητὸ κόσμο. Ὁ ἠθικὸς νόμος ἀπαιτεῖ ἐλεύθερη βούληση. Και ἡ ἠθικὴ γίνεται δυνατὴ μόνο μὲ τὴν παρέμβαση τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Kant πιστεύει ὅτι γενικὰ δὲν ὑπάρχει ἀντίφαση στὴν ἐλευθερία και στὸν αἰτιώδη προσδιορισμὸ. Ἐλευθερία, ἔλεγε, δὲν εἶναι ἀπροσδιοριστία πρὸς προσδιορισμὸς μέσα στὸν ἠθικὸ νόμο. Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ συμφιλίωσε τὴν ἐλευθερία τοῦ νοητοῦ και ἠθικοῦ νόμου μὲ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς φυσικῆς τάξης στὸν κόσμο. Δέχτηκε τὴν ἐλευθερία σὰν αἷτημα τοῦ πρακτικοῦ λόγου, πὸν καθορίζει τὸν ἄνθρωπο και εἰσήγαγε τὴν ἐλευθερία μὲ τὴ μορφή τοῦ λογικοῦ ἐγὼ και τῆς αὐτονομικῆς ἠθικῆς.

Ὁ Ρουσσώ, πάλι, πιστεύει ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι μιὰ ἔμφυτη ιδιότης τῆς

θέλησης, ένα χάρισμα της ψυχής. Τό «Κοινωνικό συμβόλαιο» αρχίζει με την πρόταση: ο άνθρωπος ἐγεννήθη ἐλεύθερος. Ἡ ἐλευθερία κατὰ τὸν Ρουσσὼ ἀναφέρεται στὸ πρόσωπο καὶ εἶναι ἓνα μυστήριο ἢ ἰκανότητα τοῦ προσώπου νὰ ἀποφασίζει με γνώση καὶ αὐτόνομα στὶς συγκεκριμένες καταστάσεις τῆς ζωῆς.

Ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Jaspers πίστευε ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι καθῆκον καὶ ὑποχρέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐλευθερία κατορθώνεται μετὴν προσπάθεια, στηρίζεται ὁμως στὴν ἀναγκαιότητα καὶ ἐνισχύεται μετὴν ἀντίσταση. Ἡ ἐλευθερία κατὰ τὸν Jaspers δὲν εἶναι ἀπόκτηση οὔτε ἐκλογή, ἀλλὰ τέρμα τῆς προσπάθειας. Ὁ Jaspers γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς βούλησης ἔλεγε, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ οὔτε νὰ ἀπορριφθεῖ.

Ἄρκετοί, πάλι, φιλόσοφοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι μιὰ ἀναγκαιότης συνειδητοποιημένη. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Simmel G., μαθητῆς τοῦ Kant, ὁ ὁποῖος λέει ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι πάντα ἐλευθερία ὡς πρὸς κάτι καὶ ὅτι ἡ ἐλευθερία ἔχει νόημα μόνο ὅταν τὴν ἀντιλαμβανόμαστε σὰν ἀντίθετο μιᾶς ἀπαγόρευσης. Ἐδῶ βλέπει ὁ Simmel τὴν ἐλευθερία σὲ σχέση μονάχα μετὰ ἓνα ἐξωτερικὸ ἐμπόδιο. Ἡ ἐλευθερία νοεῖται σ' ἀντίθεση μετὰ ἓνα φραγμό, μετὰ ἓνα περιορισμό. Ἔχουμε ἐδῶ μιὰ ἄλλη ὄψη τῆς ἐλευθερίας, πού γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ξεπεράσει ἓνα ἐμπόδιο πού ταυτίζεται μετὰ τὴν ἀνάγκη. Ὁ Ἔγγελος, Γερμανὸς φιλόσοφος, προχωρεῖ σ' αὐτὴν τὴ μορφή τῆς ἐ-

λευθερίας καὶ λέει ὅτι ἡ ἀνάγκη γίνεται ἐλευθερία ὄχι γιὰτὶ ἐξαφανίζεται, παρὰ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνο, γιὰτὶ ἡ ταυτότητά της, πού ἦταν ἔως τώρα ἐσωτερική, ἐκδηλώνεται ἐπὶ τέλους μετὴν ἐπιλογή της καὶ καταλήγει λέγοντας, ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴ βεβαίωση τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἔτσι ἡ ἐλεύθερη δραστηριότης γίνεται ἡ ἐνσυνείδητη καὶ ἡ ἐλεύθερη ἔκφραση τῆς ἀνάγκης πού προϋπήρχε.

Ἐπάρχει καὶ ἡ ὑπαρξιακὴ θεώρηση τῆς ἐλευθερίας πού προχώρησε πέρα ἀπὸ τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐλευθερία καὶ διακήρυξε ὅτι δημιουργεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτόν του μέσα στὴν ἐλευθερία. Ἡ ὑπαρξιακὴ φιλοσοφία ἔπειτα στηρίζεται στὴν ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀναπτύσσει τὴν ὑπαρξί του ὑπεύθυνα, ἐνσυνείδητα καὶ ἐλεύθερα. Ὁ ἄνθρωπος ἀγωνιζόμενος ξεπερνᾷ ὅλες τὶς καταστάσεις πού τὸν περιορίζουν, ὅπως εἶναι ὁ πόνος, ἡ θλίψη, ἡ μέριμνα, ἡ ἀγωνία, ὁ θάνατος κ.ἄ. Οἱ δυναμικὲς καὶ δημιουργικὲς ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἐλευθερία. Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀγωνία εἶναι ἀλληλένδετες. Ἡ ἐλευθερία ὑπάρχει στὴν ἀγωνία καὶ ἡ ἀγωνία κυριαρχεῖ στὴν ἐλευθερία. Ὁ ἄνθρωπος ἀγωνιᾷ πρὸ τοῦ Μηδενός, τῆς ἀνυπαρξίας. Τὸ Μηδέν, πού ἀποκαλύπτεται ὡς δυνατότης δράσεως τοῦ πνεύματος εἶναι τὸ αἷτιον τῆς ἀγωνίας. Ἡ πρὸς ἐλευθερίαν σκέψη περιέχει τὴν ἀγωνία καὶ συνδέεται μετὰ τὴν δυνατότητα τῆς δημιουργίας.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓ. ΜΑΥΡΙΚΑΚΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΓΝΑ ΔΙΔΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΓΚΑΛΟΠ

Τὴν ὥρα ποὺ συντάσσονται οἱ γραμ-
μὲς αὐτὲς τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα εἶναι
ἀβέβαιο. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἔχουμε ἐνώπιόν
μας καὶ μπορούμε νὰ ἐκφέρουμε γνώμη
εἶναι ὁ τρόπος διεξαγωγῆς τοῦ προεκλο-
γικοῦ ἀγώνα. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐ-
κλογῶν θὰ χαροποιήσουν μία μερίδα πο-
λιτῶν, θὰ ἀπογοητεύσουν μίαν ἄλλη. Ὁ
προεκλογικὸς ὁμως ἀνταγωνισμὸς ἔχει ἤ-
δη ἀπογοητεύσει μίαν ἄλλη μερίδα πολι-
τῶν ποὺ πιστεύει ἀληθινά, χωρὶς ὑποκρι-
σία, ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀξίζει καλύτερης τύ-
χης.

Αὐτὴ ἡ μανιχαϊκὴ ἀντίληψη τὴν ὁ-
ποία ἐνσυνείδητα ἢ μὴ, ὅπωςδῆποτε ὁ-
μὸς ἐσκεμμένα, ἐφαρμόζει ἢ πλειοψηφία
τοῦ πολιτικοῦ κόσμου κατὰ τὴν προεκλο-
γικὴ περίοδο καὶ ἡ ὁποία συνίσταται στὸ
ὅτι, *«ἐμεῖς εἴμαστε οἱ καλοὶ καὶ ἀσπεγάδια-
στοὶ καὶ οἱ ἀντίπαλοί μας εἶναι οἱ κακοὶ
καὶ οἱ καταστροφεῖς τοῦ τόπου»*, ἐξυπη-
ρετεῖ βέβαια τὴν προσωρινὴ σκοπιμότητα
τοῦ προσεταιρισμοῦ κάποιου ποσοστοῦ
κυμαινομένων ψηφοφόρων, ἀλλὰ ταυτό-
χρονα προκαλεῖ μόνιμες καὶ δυσθεράπευ-
τες παρενέργειες στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Οἱ
ὑπερβολὲς στὸ περιεχόμενο τῶν συνθημά-
των, οἱ ὑποσχέσεις ποὺ ἀσφαλῶς σὲ ση-
μαντικὸ ποσοστὸ δὲν θὰ πραγματοποιη-
θοῦν, οἱ φανταστικὲς ἢ μεγαλοποιημένες
καταγγελίες κατὰ τῶν ἀντιπάλων παρα-
τάξεων, συνθέτουν τὴν προεκλογικὴ φλυα-
ρία, τὴν ὁποία ὑφίσταται ὁ λαὸς ἐπὶ ἓνα
μῆνα μὲ συνέπεια ἀφ' ἐνὸς νὰ φανατίζον-
ται περισσότερο οἱ πλέον θερμώτατοι καὶ
νὰ παραπλανῶνται οἱ ψηφοφόροι καὶ ἀφ'
ἐτέρου νὰ ἐθίζεται ἓνα σημαντικὸ τμῆμα
τῆς κοινωίας στὸ ψέμα καὶ νὰ ἀντιγράφει
τοὺς πολιτικούς του ἡγέτες καὶ στὶς ἰδιω-
τικὲς του συναλλαγὰς καὶ ἐνέργειες.

Καὶ ἐνῶ εἶναι πανθομολογούμενο ὅτι
ἡ βαρεὶά ἀσθένεια, ἡ ὁποία ταλαιπωρεῖ
ἐπὶ δεκαετίες τὸν τόπο, μὲ ἰδιαίτερη ἔ-

ξαρση στὶς ἡμέρες μας, εἶναι ἡ ἠθικὴ κρί-
ση, ὄχι μόνον δὲν ἀκούγεται κάτι τὸ συγ-
κεκριμένο μέσα στὴν πληθώρα τῶν ἐξαγ-
γελιῶν γιὰ τὴν ὑπέρβασή της, ἀλλὰ ἡ ὅλη
διεγωγὴ στὴν πλειοψηφία τοῦ πολιτικοῦ
κόσμου προσυπογράφει καὶ ἐπιβεβαιώνει
τὴν διάγνωση αὐτὴ γιὰ τὴν ἀσθένεια τοῦ
τόπου, χωρὶς νὰ ἀναφαίνεται καμμιά σο-
βαρὴ ἐλπίδα γιὰ τὴν θεραπεία της.

Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς δὲν γράφον-
ται γιὰ νὰ προσθέσουν μιὰ ἐπὶ πλέον ἀπο-
γοήτευση στοὺς ἀναγνώστες μας, ἀλλὰ
γιὰ νὰ ὑπενθυμίσουν τὸ χρέος μας ἀπέ-
ναντι στοὺς συμπατριῶτες μας καὶ στὴν
ἱστορία τοῦ γένους, τὸ ὁποῖο μᾶς καλεῖ
νὰ ἀποτελέσουμε μάλιστα μονάδες στοῦ
καλοῦ τὴν λεγεώνα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ἐπα-
νευαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ μας, ποὺ ἀποτε-
λεῖ τὸ σταθερὸ θεμέλιο γιὰ τὴν ἐπανεύρε-
ση τῆς ἠθικῆς φόρμας του, ποὺ ἐγγυᾶται
σὲ σημαντικὸ βαθμὸ καὶ τὴν ἐξυγίανση
τῆς δημόσιας ζωῆς. Μιὰ τέτοια ὁμως προ-
σπάθεια δὲν τερματίζεται μὲ τὸ ἀνοιγμα
τῆς κάπλης, ἀλλὰ εἶναι ἰσόβια ὑποχρέ-
ωση, λαμβανομένης ὑπ' ὄψη καὶ τῆς σο-
βαρότητας τῆς νόσου ποὺ μᾶς ἐξουθενώ-
νει πνευματικά.

ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ πνευματικὸ ἔργο
στὸ ὁποῖο ὑπηρετοῦν καὶ οἱ «Ἀκτίνες»
δὲν ἀναμειγνύεται στὴν πολιτικὴ καὶ τὶς
κομματικὲς ἀντιπαραθέσεις.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ σχόλιο αὐτὸ δὲν θὰ
ἀναφερθῆι στὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν
τῆς 10ης Ὀκτωβρίου.

Αὐτὸ ὁμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν δι-
καιοῦται νὰ πάρει θέσι στὶς πολιτικὲς καὶ
κοινωνικὲς τοποθετήσεις τῶν ἐκάστοτε
Κυβερνήσεων σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν πνευ-
ματικὴ πορεία τοῦ Ἔθνους.

Τὸ θέμα μας λοιπὸν εἶναι ὁ προβλη-
ματισμὸς γιὰ τὶς ἐπιλογὲς τῆς νέας Κυ-
βερνήσεως στὴν ἐξιολόγησι καὶ ἀντι-

μετώπιση τῶν ποικίλων προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει ἡ Χώρα μας.

Εἶναι πολλά καὶ φλέγοντα τὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Χώρα μας, ιδιαίτερα τὸν τελευταῖο καιρὸ, πού εἶναι δύσκολο νὰ ἀναφερθοῦν ὅλα καὶ δυσκολότερο ἀκόμα νὰ τὰ κατατάξει κανεὶς σὲ σειρά προτεραιότητος.

Ἐκεῖνο πού θὰ θέλαμε νὰ σημειώσουμε ἡμεῖς εἶναι ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα ἔχουν ἓνα κοινὸ παρονομαστή.

Καὶ αὐτὸς ὁ παρονομαστής εἶναι ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου, δηλαδή ὄλων μας.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν ἄποψη αὐτὴ τὴν πρώτη θέση στὴν ἱεράρχιση τῶν θεμάτων αὐτῶν παίρνει ἡ Παιδεία (ὄχι μόνο γὰρ τὴ συσσώρευση γνώσεων ἀλλὰ κυρίως μὲ τὴ σωστὴ ἀγωγή).

Καὶ ὅταν μιλάμε γιὰ ἀγωγή δὲν ἐννοοῦμε μόνο τὴν ἀγωγή πού πρέπει νὰ παρέχεται στὰ σχολικὰ θρανία καὶ τὰ πανεπιστημιακὰ ἔδρανα. Γιατὶ ἀγωγή καὶ Παιδεία παρέχεται σὲ ὄλους μας μὲ τὸν Τύπο (ἐφημερίδες, περιοδικὰ, βιβλία) καὶ ιδιαίτερα μὲ τὰ σύγχρονα μέσα ἐνημερώσεως (ραδιοτηλεόραση). Τώρα μπορεῖ νὰ μᾶς ἐρωτήσετε. Τί σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ οἰκονομία μας, τὸ δημογραφικὸ καὶ οἰκολογικὸ μας πρόβλημα ἢ τὰ ἔθνη καὶ προβλήματα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ τὴν ἀγωγή μας;

Ἐπὶ τὰς βέβαια καὶ προβλήματα πού ἐπηρεάζονται ἀπὸ ἐξωτερικοὺς παράγοντες (κυρίως τὰ Ἐθνικά, ἢ Οἰκονομία καὶ τὰ Περιβαντολογικά). Εἶναι ὅμως ὀλοφάνερο ὅτι τὸσον αὐτὰ ὅσο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα προβλήματα ἐξαρτῶνται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴ συμβολὴ ὄλων μας (θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ) στὴν ἐπίλυση αὐτῶν τῶν προβλημάτων.

Ἡ περιορισμένη ἔκταση αὐτῶν τῶν σχολίων δὲν ἐπιτρέπει τὴν παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων πού νὰ ἀποδεικνύουν τὸν ἰσχυρισμὸ μας αὐτό. Ἴσως σὲ κάποιον ἄλλο σχόλιο νὰ ὑπάρξει αὐτὴ ἡ δυνατότητα.

ΕΞΕΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ὅπως γράφτηκε καὶ σὲ προηγούμε-

νο σχόλιο, ἡ ἀγωγή δὲν προσφέρεται μόνο ἀπὸ τὸ Σχολεῖο ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Τύπο καὶ τὰ ἄλλα μέσα ἐνημερώσεως. Τὸ θέμα ὅμως εἶναι τί εἶδους ἀγωγή προσφέρεται ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα.

Ἐχει ἐπισημανθεῖ πολλές φορὲς ἡ καταλυτικὴ ἐπίδραση πού ἔχουν στὴν ἀγωγή μας τὰ ἀκατάλληλα βιβλία, ὁ σκανδαλοθηρικὸς Τύπος καὶ τὰ χαμηλῆς ποιότητος τηλεοπτικὰ προγράμματα.

Ἐπὶ τὰς βέβαια καὶ οἱ καλῆς ἐξαιρέσεις, εἶναι ὅμως δυστυχῶς σπάνιες.

Σκοπὸς ὅμως αὐτοῦ τοῦ σχολίου μας δὲν εἶναι ἡ ἐπισήμανση αὐτῶν τῶν ἀρνητικῶν περιπτώσεων ἐξωσχολικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ ἡ εὐχάριστη διαπίστωση ὅτι τόσο στὸν τομέα τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ ὅσο καὶ στὸ ραδιόφωνο ὑπάρχει καὶ ἡ ὑγιᾶ ἀγωγή.

Θὰ χρειάζοταν πολὺς χώρος ἂν θὰ προσπαθοῦσαμε νὰ παρουσιάσουμε αὐτὴ τὴ θετικὴ πλευρά. Εἶναι ὅμως γεγονός ὅτι στὸν τομέα τοῦ Τύπου, ὑπάρχουν σήμερα πάμπολλα βιβλία καὶ περιοδικὰ κοινωνικοῦ, πνευματικοῦ καὶ χριστιανικοῦ περιεχομένου πού τροφοδοτοῦν σημαντικὴ μερίδα τοῦ λαοῦ μας μὲ σωστὴ ἀγωγή.

Ἐπὶ κεφαλῆς βέβαια ὄλων, τὸ Βιβλίον τῶν βιβλίων, ἡ Ἁγία Γραφή, πού σήμερα εἶναι προσιτὴ σὲ ὄλους μὲ τις μεταφράσεις τῆς στῆ νεοελληνικῆ μας γλῶσσα. Ἄλλὰ καὶ παντὸς εἶδους καὶ γιὰ ὄλες τις ἡλικίες βιβλία καὶ περιοδικὰ (πνευματικοῦ καταρτισμοῦ, ἱστορικά, λογοτεχνικά, κ.λ.π.) τὰ ὁποῖα εἶναι, ἀσφαλῶς, γνωστὰ καὶ στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων». Ἄλλὰ καὶ στὸν τομέα τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν ἔχουμε σημαντικὴ πρόοδο.

Στις 30 Ὀκτωβρίου συμπληρώθηκαν ἀκριβῶς πέντε χρόνια ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ λειτουργίας τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πειραιῶς γιὰ νὰ ἀκολουθήσει, μετὰ μερικὸς μῆνες, ἡ λειτουργία τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ στὰ ἐπόμενα χρόνια ἀπὸ Ραδιοφωνικοὺς Σταθμοὺς ἢ ἀναμεταδότες ραδιοφωνικῶν προγραμμάτων ἄλλων Ἱ. Μητροπόλεων, Ἱ. Μονῶν καὶ Ὁργανώσεων.

“Όλα αυτά τα προγράμματα ραδιοφωνικών εκπομπών βοηθούν πάρα πολύ στη σωστή άγωγή του λαού μας.

“Ας ελπίσουμε ότι γρήγορα θα υπάρξει η δυνατότητα λειτουργίας και Τηλεοπτικών Σταθμών με προγράμματα αναλόγου ύγιους περιεχομένου.

“Ήδη τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση αυτή έγιναν με την φιλοξενία στελεχών των Έκκλησιαστικών Ραδιοφωνικών Σταθμών, σε τηλεοπτικές εκπομπές της ΕΡΤ και μερικών άλλων Τηλεοπτικών Σταθμών, καθώς και με την κυκλοφορία έκλεκτων βιντεοκασσετών.

ΠΡΟΜΗΘΕΙΣ Ή ΕΠΙΜΗΘΕΙΣ;

Για μιὰ φορά ακόμη, αυτό τὸ καλοκαίρι, παραδόθηκε ἡ Χώρα μας ὄχι, βέβαια, στὸ ἔλεος ἀλλὰ στὰ ἐγκληματικὰ σχέδια τῶν ἐμπρηστῶν καὶ κήληκα τεράστιες ἐκτάσεις ἀπὸ τὰ ὠραιότερα δάση μας, ἀλλὰ καὶ ἀγροκτῆματα (ἰδιαιτέρα κοντὰ σὲ ἀστικές καὶ τουριστικές περιοχές πού εἶναι καὶ ὁ στόχος ἐντοπίων καὶ ξένων ἐμπρηστῶν).

Ἐπὶ πλέον ὁμως, ἐφέτος, εἶχαμε καὶ ἀρκετὰ ἀνθρώπινα θύματα ἀπὸ κατοίκους τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀλλὰ καὶ θύματα τοῦ καθήκοντος πυροσβέσεως (πιλότου τοῦ πυροσβετικού ἀεροσκάφους καὶ δασονόμους περιοχῆς Ὀλύμπου). Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ πυροσβεστικές δυνάμεις (ἐπίγειες καὶ ἐναέριες) ἔκαναν στὸ ἀκέραιο τὸ ἐπικίνδυνο χρέος των γιὰ τὸν περιορισμὸ τῆς καταστροφῆς. Γεννᾶται ὁμως τὸ ἐρώτημα. Ἡ μικρὴ πείρα τῶν ἐτών ἀλλὰ καὶ οἱ πολλὲς ἐπισημάνσεις, ἀπὸ ἀρμοδίου καὶ μὴ, δὲν μᾶς ἔπεισαν ἀκόμη ὅτι ἡ πρόληψη εἶναι πολὺ πιὸ ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ τὴν κατάσβεση τῶν πυρκαϊῶν; Κατὰ καιροὺς ἔχουν προταθῆ πολλὰ μέτρα πρόληψως τῶν πυρκαϊῶν ὅπως

διάνοιξη καὶ συντήρηση πολλῶν ἀντιπυρικών ζωνῶν, κατασκευή πυκνοῦ ὀδικοῦ δασικοῦ δικτύου, ἐγκατάσταση πολλῶν παρατηρητηρίων μέσα στὰ δάση (ἐπανδρωμένον ἰδίως τὸ καλοκαίρι), ἐφοδιασμὸς μὲ περισσότερα ἐπίγεια καὶ ἐναέρια μέσα κ.λπ.

Οἱ ἀπαιτούμενες δαπάνες ὅσο μεγάλες καὶ ἂν εἶναι (ἄλλωστε σημαντικό μέρος αὐτῶν μπορεῖ νὰ καλυφθῆ ἀπὸ περιβαντολογικὰ προγράμματα τῆς ΕΟΚ) εἶναι ἀσφαλῶς μικρότερες ἀπὸ τὸ τεράστιο κόστος καὶ τὶς δυσμενεῖς περιβαντολογικὲς ἐπιπτώσεις τῶν καταστροφῶν. Γιατὶ εἴμαστε Ἐπιμηθεῖς καὶ ὄχι Προμηθεῖς; Ἄλλὰ δυστυχῶς αὐτὴ ἡ τακτικὴ ἀκολουθεῖται καὶ σὲ ἄλλου εἶδους πυρκαϊῆς πού καίνε νεανικὲς ψυχὲς ἀλλὰ καὶ σώματα.

Τὰ ναρκωτικά, τὸ AIDS, ἡ διαφθορὰ τῶν νέων στὰ νυκτερινὰ κέντρα «διασκεδάσεως», μὲ τὰ ξενόφερτα τραγούδια, τὴν ἐκκωφαντικὴ μουσικὴ καὶ τοὺς ἐξαλλους χοροὺς μὲ σατανικὰ μηνύματα κ.λπ., εἶναι φοβερὲς ἐστίες πυρκαϊῶν πού δὲν σβήνουν οὔτε μὲ τὶς Θεραπευτικὲς Κοινότητες ἀποκαταστάσεως ναρκωμανῶν, οὔτε μὲ τὸ, ἀναζητούμενο ἀκόμη, ἐμβόλιο γιὰ τὸ AIDS, οὔτε μὲ ἀστυνομικὰ μέτρα.

Ἡ λύση τῶν προβλημάτων αὐτῶν εἶναι ἡ πρόληψη. Καὶ πρόληψη ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ σωστὴ παιδεία τῶν νέων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ γενικότερα τῆς κοινωνίας μας, μὲ θεμέλιο τὶς αἰώνιες πνευματικὲς ἀξίες. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο θεμέλιο γιὰ τὴν ἐξυγίανση τῆς κοινωνίας μας καὶ τὴν πρόληψη ὅλων αὐτῶν τῶν κακῶν. Γιατὶ ὅπως γράφεται στὴν πρὸς Κορινθίους Α΄ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «**Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός**».

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

«ΤΑΡΑΧΗ»

Σε μικρή έπαρχιακή πόλη της Πελοποννήσου, διαβάζει κανείς έκπληκτος, τόν τίτλο «Ταραχή», σε κέντρο διασκέδασης, όπως αυτοαποκαλείται:

«Κέντρο Διασκέδασης ΤΑΡΑΧΗ»

Το ρήμα ταρασσω και τὰ οὐσιαστικά ταραχή, τάραχος, ταραγμός, δηλώνουν άνησυχία, άνωμαλία, σύγχυση, άναστάτωση.

Ταρασσεται, βέβαια, ό περαστικός άναλογιζόμενος ότι ό χώρος για ψυχαγωγία, για ξεκούραση, για έκτόνωση, άκόμη και για άπομάκρυνση της άνίας, όπου υπάρχει, ύπόσχεται έκ τών προτέρων ταραχή και είναι ταραχή.

Ταραχή στο μυαλό, στη σκέψη, στην καρδιά, στο περιβάλλον νέων ανθρώπων, που προχωρούν στα τυφλά κυνηγώντας τη χαρά. Άλλά και ταραχή στο μυαλό τών μεγάλων, που συναγωνίζονται στην πρωτοτυπία έπιγραφών και μάλιστα φωτεινών, για να έλκύσουν όσο τó δυνατόν περισσότερο, άψηφώντας τις τραγικές συνέπειες.

Στην άρχαιότητα ό Πλάτων και ό Ίσοκράτης άγωνίσθηκαν για να άπομακρύνουν τούς νέους άπό την ταραχή και τó σκοταδισμό τού νου, άπό την άνησυχία και την σύγχυση στην κοινωνική και πολιτική ζωή.

Σήμερα, όχι μόνο δέν γίνεται προσπάθεια για κατάπαυση της ταραχής, άλλ' αντίθέτως, τó άδυσώπητον συμφέρον όδηγεί σε ταραχή και μάλιστα τέτοια, που να θεωρείται άπαραίτητη και πολλές φορές εδεργετική. Δυστυχώς πολύ συχνά, μικροί και μεγάλοι, πλούσιοι και πτωχοί, χαμηλόμισθοι και ύψηλόμισθοι, γίνονται «ταραχής και άνομίας μεστοί». Ή άνομία ταρασσει τας φρένας, συνταράσσει την κοινωνία, εξαγριώνει τούς ανθρώπους και δημιουργεί «άναρχία έν άλλήλοις». Τότε «άλγεα τετρήχασι» τούς πάντες, όπως άναφέρει ό Όμηρος.

Λείπει ή ευαισθησία, ή ευθύτης, ή σύνεση, ό άδιάβλητος χαρακτήρας, ή άνι-

διοτελής προσφορά, γι' αυτό ή κοινωνία μεταβάλλεται σε άγρια θάλασσα, όταν ύπάρχει τρικυμία. Χάνεται ό έλεγχος και επικρατεί τó δίκαιο τού ίσχυροτέρου. Δημιουργείται σύγχυση πνευματικών άξιων, ώστε ό καθένας να βλέπει τó δίκαιο και τó άδικο, τó άγαθό και τó κακό, τó έντιμο και τó άέντιμο, άπό τη δική του όπτική γωνία, άλλοτε καλοπροαίρετα άλλα με λάθος προσανατολισμό και άλλοτε σύμφωνα με τó συμφέρον του.

Ταραχή προσφέρουμε στους νέους, με ταραχή ανταποκρίνονται. Και δυστυχώς ύπάρχουν πάσης φύσεως «κέντρα ταραχής», που στο βωμό τού κέρδους θυσιάζουν τó χρέος, την τιμή, την ανθρώπινη ζωή. Είναι αυτά που ώθούν τούς νέους, όπως διαβάζουμε στον τύπο καθημερινά, να γίνονται έγκληματίες κυριολεκτικά και μεταφορικά.

Οί λέξεις χρέος και θυσία, που διαλύουν τά νέφη, σβήνουν τη φωτιά, καταπραΰνουν την ταραχή, είναι για πολλούς λησμονημένη ύπόθεση.

Όταν άλωθει ή καρδιά, που είναι τó φρούριο της ψυχής, ό άνθρωπος άφανίζεται. Και ή καρδιά άλίσκεται όταν λείπει ή πίστη.

Πίστη στο Θεό, πίστη στα ιδανικά, πίστη στις άναλλοιώτες πνευματικές άξίες, που είναι τó μόνο στήριγμα στη θλωμένη κοινωνία μας.

Χρειάζεται μεγαλύτερος κρατικός έλεγχος, να μην μένουν άσύδοτοι όσοι εκμεταλλεύονται την νεολαία και ό έλεγχος να μη γίνεται άπό όποιουσδήποτε κρατικούς ύπαλλήλους, με τά τυπικά προσόντα λόγω θέσεως, άλλα άπό κρατικούς λειτουργούς, άνθρωπους πιστούς, Χριστιανούς, που αγαπούν τούς νέους και έχουν τη δύναμη να τηρήσουν σθεναρή στάση, χωρίς συμβιβασμούς, για να μπορέσει να δει καλύτερες μέρες αυτός ό τόπος και να μην ύφίσταται συνέχεια «τών παθών του τόν τάραχον».

ΜΕΛΠ. Ι. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΧΕ ΠΛΗΡΩΘΕΙ ΚΑΛΑ

Τὸν ἀγαποῦσε ξεχωριστὰ τοῦτον τὸν ἐγγονό του ὁ γερο-παππούς. Καὶ νὰ πεῖς ὅτι ἦταν μονάκριβος! Ὁχι! Τρία ἐγγόνια, τρία ἀγόρια, εἶχε ἀπὸ τὸ γιό του, τὸ μοναχογιό. Κι ἄλλα δεκατρία ἐγγόνια ἀπὸ τὰ κορίτσια του. Σύνολο δεκάξι!

Μὰ ὁ παππούς ξεχώριζε τὸν ἕνα!

Ἡ προτίμηση, βέβαια, δὲν ἦταν ἀδικαιολόγητη καὶ χωρὶς ἐξήγηση. Πρῶτα-πρῶτα, εἶχε τ' ὄνομά του. Ὁλόκληρο τ' ὄνομα: Ὀνομα, πατρώνυμο, ἐπώνυμο. Κι αὐτό, μάτια μου, ἦταν πού βάραινε πολύ.

Ἐπειτα, ὑπῆρχε καὶ κάτι ἄλλο, πιὸ σπουδαῖο: Τοῦτος ὁ ἐγγονας δὲν ἐπαιρνε τὰ γράμματα οὔτε τ' ἄρσαν τὰ βιβλία κι οἱ δασκάλοι. Ἐτσι, δὲν θά 'χε τὸ νοῦ του στὸ φευγιό, ὅπως οἱ ἄλλοι, πού πήγαιναν στὸ Γυμνάσιο, στὴν πόλη, κι ἔλειπαν ἀπὸ τὸ σπίτι τους τὸν πιὸ πολὺ χρόνο. Σίγουρα, κάποτε, θά 'φευγαν καὶ ὀριστικά. Θὰ τοὺς τραβοῦσε γιὰ πάντα ἢ πλανεύτρα ἢ πολιτεία, ὅπως τόσους καὶ τόσους ἄλλους. Τοῦτος ὁ ἐγγονας, δὲν μπορεῖ, θά 'μενε δῶ, στὰ χῶματα τὰ πατρικά, πού τὰ 'χε ποτίσει, σταλιά-σταλιά, μὲ τὴν ἀρμύρα τοῦ ἰδρώτα του. Δὲ θὰ ρήμαζαν, λοιπόν, τὰ κόπια του οὔτε θὰ περνοῦσαν σὲ ξένα χέρια. Γιατί μόνο ὁ ἴδιος ἤξερε τὸ πῶς ἀπόχτησε τούτη τὴν περιουσία. Δὲν βρῆκε σχεδὸν τίποτε ἀπὸ τὸν μακαρίτη τὸν πατέρα του. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ βρεῖ, ἀφοῦ ἐκεῖνος ἦταν φερτὸς σὲ τούτους τοὺς τόπους.

Θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ἀκόμη πῶς ὁ παππούς δὲν ἤθελε, μὲ κανένα τρόπο,

νὰ φεύγουν τὰ παλικάρια τοῦ χωριοῦ γιὰ τὶς πολιτείες. Δὲν τὸ συγχωροῦσε μὲ κανένα λόγο. Ἐπρεπε, ἔλεγε, νὰ μένουν στὸν τόπο τους, στὸ βίός τους. Νὰ δουλεύουν τὴν περιουσία τους, μεγάλη ἢ μικρὴ ἦταν, δὲν εἶχε σημασία, νὰ διαφεντεύουν οἱ ἴδιοι τὰ ἔχει τους. Διαφορετικά, κινδύνευαν τὰ κόπια τῶν πατεράδων τους. Κινδύνευαν νὰ περάσουν σ' ἄλλα χέρια, ξένα, «ἀλλοδαπά», ὅπως τὰ λέγανε. Τώρα τελευταῖα μάλιστα, κοντογύριζαν τὶς παραλίεσ τῶν χωριῶν τους κάποιοι Γερμανοὶ τουρίστες, πού γύρευαν ν' ἀγοράσουν τὰ σπίτια τους, τὰ χωράφια τους. Ἀνατρίχιαζε σύγκορμος, ἀναστατωνόταν ἀκόμη καὶ στὴ σκέψη πῶς μποροῦσε κάποτε τὸ περιβόλι του ἢ μιὰ ἀπὸ τὶς σταφίδες, πού εἶχε φυτέψει ὁ ἴδιος ἀπὸ μικρός, μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια, νὰ περάσει σὲ ξένους ἀνθρώπους, ἀπὸ ἄλλη χώρα καὶ φύτρα. Ἄ, ὄλα κι ὄλα! Σ' αὐτὸ ἦταν ἀνυποχώρητος, δὲν ἔκανε πίσω μὲ τίποτα.

Λέγανε, μάλιστα, πῶς ὅταν ἦταν πρόεδρος τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς, πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἀρνήθηκε ἕνα μεγάλο ποσό, πού εἶχε ἐγκρίνει τὸ Λιμεναρχεῖο, μὲ σκοπὸ νὰ φτιάξουν τὸ λιμάνι τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ πλευρίζουν καὶ μεγάλα καράβια, φορτωμένα ἐμπορεύματα καὶ τουρίστες. Κι ὁ λόγος: ψυρόταν, λέγανε, τοὺς ξένους πού θὰ ἔρχονταν, μὴν ἀγοράσουν τὸν τόπο τους ἢ ξελογιάζουν, τάχα, τὰ κορίτσια τους.

Τὸν καμάρωνε, λοιπόν, μὲ μιὰ κρυφὴ χαρὰ, τοῦτον τὸν ἐγγονα, τοῦτο τὸ

παλικάρι, πού είχε τ' ὄνομά του. Καί νά δεῖς, φίλε μου, πόσο τοῦ ἔμοιαζε! Ἦταν ἀσχερῆνός γεροδεμένος, μαῦρα, ὀλίγη μαύρα ἴστια, σγουρὸ μαλλί καί πρόσωπο στρογγυλό, ἴδιος ὁ παππούς! Πιὸ πολὺ ὅμως φαινόταν νὰ τοῦ μοιάζει στὴν προκοπὴ καί τὴν ἀξιοσύνη. Μικρὸς ἀκόμα, ἦταν ἠνωρὶς νὰ μπεῖ στὶς βαριῆς δουλειές, μὰ τὸ ἔβλεπες πὼς θὰ γινόταν μιὰ μέρα νοικοκύρης καλός, δουλευτής, ἄξιος νὰ τραβήξει μπροστά.

Περνοῦσαν οἱ μέρες κι οἱ μῆνες· πάντα περνοῦν γρήγορα, μὰ δὲν τὸ βλέπουμε, δὲν τὸ νιώθουμε.

Ὁ γερο-παππούς ὄλο καὶ βάραινε. Δὲν τὸν κρατοῦσαν καλὰ τὰ πόδια του. Ἐπαψε νὰ πηγαίνει στὸν καφενὲ ἢ νὰ κάνει μιὰ βόλτα στὴν ἀγορά. Ἐπειτα, δὲν καλόβλεπε. Στὸ τέλος κατὰ πεσε, κρεβατώθηκε.

Ὁ ἔγγονας πού ἀγαποῦσε, δὲν ἦταν τώρα καὶ πολὺ πρόθυμος νὰ τὸν συντροφεύει. Εἶχε πιά μεγαλώσει, τὸν τραβοῦσαν οἱ φίλοι, οἱ παρέες, τὰ ξενύχτια. Τώρα τελευταῖα μάλιστα συντρόφευε κάποια ξένη τουρίστρια, πού παραθέριζε στὸ χωριό τους. Ὁ «γέρος», ὅπως τὸν ἔλεγε, δὲν τὸν συγκινοῦσε πιά.

Ἐκεῖνες τὶς μέρες δρασκελίσει τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ ὁ παπα-Κωστής. Σημάδι πὼς τὰ ψωμιά τοῦ γέροντα ἦταν λιγοστά. Εἶπε τὰ κρίματά του καὶ μετᾶλαβε. Τὴν ἄλλη μέρα, συγχωρέθηκε.

Εἶχε δὲν εἶχε σαραντίσει ὁ μακαρίτης καὶ τρέξανε γιὰ τὴν διαθήκη. Ἡ ἔκπληξη ἢ μεγάλη ἦταν ἀσφαλῶς τὸ σπίτι. Αὐτό, μὲ ὄλη του τὴν καρδιά, τ' ἄφηνε ὄχι στὸ γιό του, ἀλλὰ στὸν ἔγγονα πού εἶχε τ' ὄνομά του. Νὰ μένει μὲ τὴ γυναίκα καὶ τὰ παιδιὰ του, ὅταν, ἢ ὦρα ἢ καλὴ, παντρευτεῖ, μὲ τὴν εὐχή του. Ἐτσι, ἢ ψυχὴ του θὰ ἔβρισκε ἀνά-

παυση. Γιατί δὲ θὰ ρήμαζαν τὰ κ' πια του οὔτε θὰ περνοῦσαν σὲ ξένα χέρια.

Μὲ τὰ χρόνια τὸ χωριὸ μεγάλωνε· γινόταν ἀγνώριστο, ἀκόμη καὶ στοὺς ντόπιους. Βλέπεις, ἢ θάλασσα μὲ τὶς ἀκρογιαλιές τραβοῦσε κόσμο. Οἱ πιὸ πολλοί, ἰδίως τὰ καλοκαίρια, ἦταν ξένοι, συνήθως Γερμανοί, μὰ καὶ Ἴταλοί, Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι. Ἐτσι, ἀνοιζαν ντίσκο, νάϊτ κλάμπ, πάμπ καὶ ἄλλα τέτοια κέντρα, ὅλα γιὰ διασκέδαση.

Οἱ ἠλικιωμένοι τὰ ἔβλεπαν καὶ κουνοῦσαν μελαγχολικὰ τὸ κεφάλι τους. Ὁρεσ-ὄρες ἐνιωθάν σὰν νὰ ἔφευγε ὁ τόπος κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Ἦ γύμνια, ἢ ζετισπωσιά, οἱ λογιῆς ἀσχήμιες, τὰ ξενύχτια, οἱ θόρυβοι ἀπὸ τὰ τραγούδια, ὅλα τοῦτα τοὺς ἀναστάτωναν σύγκορμους, τοὺς χαλοῦσαν τὸν ὕπνο. Καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ καὶ ἡ ἐκκλησία πού ὄλο ἄδειαζε...

-Τὸ χωριὸ πῆρε τὴν κατηφόρα, ξεπουλιέται, χάνεται, μονολογοῦσαν κάθε φορὰ πού ἐσμιγαν, γιὰ νὰ πιοῦνε τὸ καφεδάκι τους. Τί ἄλλο ἔχουν νὰ δοῦν τὰ μάτια μας; Καὶ μὴ χειρότερα.

Οἱ νέοι σὲ τοῦτο τὸ χωριὸ εἶχανε ἀλλάξει πολὺ. Τώρα τοὺς τραβοῦσαν τὰ γλέντια, ὁ χορὸς στὴ ντίσκο, τὰ μπάνια μὲ τὶς ξένες. Ἐτσι, σκόρπιζαν τὶς ὅποιες οἰκονομίες τους. Ἡ ἀγάπη τους στὴν πατρικὴ γῆ ὄλο καὶ λιγότευε· παραμελοῦσαν τὰ χτήματα, δύσκολα ἀκολουθοῦσαν τοὺς πατεράδες τους στὶς δουλειές. Τὸ χειρότερο, ἤθελαν νὰ πουλήσουν τὴ γῆ τους. Οἱ ξένοι πλήρωναν καλά, μὲ τὸ παραπάνω.

Βράδυ, ἀργά, σ' ἓνα σπίτι τοῦ χωριοῦ εἶχε φτάσει ἄσχημο, πικρὸ μαντάτο. Τὸ ἔχε φέρει ὁ ἄντρας, πού μόλις

γύρισε από τον καφεéné.

Ἡ γυναίκα του κατάλαβε πὼς κά-
τι κακὸ ἔγινε.

— Τί ἔναι; ρώτησε ἀλαφιασμένη.

Τὴν κοίταξε καὶ τῆς εἶπε κοφτά:

— Πούλησε τὸ σπίτι!

Ἐκείνη κεραυνοβολήθηκε· ἔπεσε σὲ
μιὰ καρέκλα. Τὰ μάτια τῆς πετάχτη-
καν ἔξω, γεμάτα ἀγανάκτηση, ὀργή.

— Ποῦ; ρώτησε ἀμέσως, σὰν μιὰ τε-
λευταία ἐλπίδα.

— Σ' ἔναν Γερμανό!! ☹' ἀνοίξει, λένε,
νά'τ κλάμπ!

Ἡ γυναίκα ἔκλεισε τὰ μάτια κι ἔ-
πιασε τὸ κεφάλι τῆς. Τῆς ἦρθε σκοτο-
δίνη.

— Φτοῦ, ἔγρουξε μέσα ἀπὸ τὰ δόντια
τῆς.

— Τὸν τελευταῖο καιρὸ ἦταν ἀναστα-
τωμένος, ἔμοιαζε ἀνήσυχος, ξαναμίλη-
σε ὁ ἄντρας. Ὅταν μ' ἔβλεπε, ἄλλαζε

δρόμο, ἀπόφευγε νὰ με συναντήσει.

Πέρασαν λίγα λεπτά, χωρὶς νὰ ποῦν
τίποτα.

Ἐκείνη, σχεδὸν τρεκλίζοντας, ση-
κώθηκε νὰ βγεῖ ἔξω. Ἄναζητοῦσε λιγο-
ἄερα ν' ἀναπνεύσει.

Ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ κοίταξε.
Στὴν ἀκροθαλασσιά, μιὰ παρέα ἀπὸ
τουρίστες, ἴσως Γερμανοί, τραγουδοῦ-
σαν.

Ἐκλείσε γρήγορα τὴν πόρτα.

Περπάτησε λίγο, κοντανασαίνον-
τας, σὰν πληγωμένο ζαρκαδί.

Γύρισε, κοίταξε τὸν ἄντρα τῆς, σὰν
νὰ παρακαλοῦσε γιὰ μιὰ διάψευση.

Ἦστερα, τράβηξε γρήγορα γιὰ τὸ
διπλανὸ δωμάτιο.

Ἦταν ἔτοιμη νὰ ξεσπάσει σὲ θρήνο.

Τὸ σπίτι τοῦ πατέρα τῆς, τὸ σπίτι
ποῦ γεννήθηκε, ἦταν τώρα γερμανικό...

Ὁ ἔγγονας εἶχε πληρωθεῖ καλά.

Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χρι-
στιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρὺνση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης
καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊ-
στάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματοπούλος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ
τεύχους δρχ. 100. Ἐτησίᾳ συνδρομῆ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 1000, ἐξωτερικοῦ δολ. 18. Ἡ διευ-
θυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμῃ κατὰ τὴν κρίσιν
τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα, ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγ-
γελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισία δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Νοέμβριος 1993

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Ἐπανεξεδόθη σὲ τέταρτη ἔκδοση

ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω

Ἵπὸ

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ

ΨΥΧΙΑΤΡΟΥ

**Ἐπιμελημένη ἔκδοσις
μὲ 15 εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου**

Κεντρικὴ διάθεσις τόμων καὶ παραγγελίαι:

Γραφεῖα περιοδικοῦ «Ἄκτινες»

Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆναι – Τηλ. 32 35 931

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

**Κατάλογος τῶν βιβλίων πὸ ὑπάρχουν σήμερα
στὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»**

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α'.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β'.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α'..	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β'..	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)...	1500
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ κορίτσια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)...	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ.....	500
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (Β' ἔκδοσις).....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.....	300
ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ.....	300
ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ.....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ.....	300
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	300
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.....	300

**Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πὸ ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευ-
θοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφω-
νήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων»: 32 35 023**